

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΘ' • ΤΕΥΧΟΣ 9 • ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2000

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου

σελ. 3-5

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Άρχιμανδρίτου Άγαθαγγέλου Χαραμαντίδη

σελ. 6-7

ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΓΟΝΙΔΙΩΜΑΤΟΣ

Άρχιμανδρίτου Νικολάου Χατζηνικολάου

σελ. 8-10

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ»

σελ. 10

Η ΕΥΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΣΤΑΦΥΛΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

Παναγιώτη Ι. Σκαλτοῦ

σελ. 11-14

ΙΝΔΙΚΤΙΩΝ Ἡ ΙΝΔΙΚΤΟΣ

Στρατῶν Θεοδοσίου καὶ Μάνου Δανέζη

σελ. 15-17

ΜΑΤΩΜΕΝΑ ΧΩΜΑΤΑ

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς Διδῶς Σωτηρίου

σελ. 18

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Ιωάννου Φουντούλη

σελ. 19-20

ΘΕΜΑΤΑ ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

σελ. 20

ΚΕΝΤΡΟ ΙΑΤΡΙΚΗΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΝΕΟΠΛΑΣΜΑΤΙΚΑ ΝΟΣΗΜΑΤΑ (ΚΑΡΚΙΝΟΣ)

Παρασκευῆς Ρούσου

σελ. 21-23

ΓΕΡΩΝ ΠΑΪΣΙΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (1924-1994)

Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Χρ. Εὐθυμίου

σελ. 24-26

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Άρχιμανδρίτου Χρυσόστομου Τριανταφύλλου

σελ. 27

ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

σελ. 28

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΘΕΙΑΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

σελ. 29

ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

σελ. 30

CD ROM: Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ, ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

σελ. 30

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

σελ. 31

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Ιστορική Φωτογραφία:
Τὸ πρῶτο προσφυγόπουλο τῆς
Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς στὸ
Ὅργανοτροφεῖο Βουλιαγμένης

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαῖο περιοδικὸ γιὰ τοὺς ἱερεῖς

Ἰωάννου Γεναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ

Τηλ.: 72.18.308, Fax: 72.18.336

Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας

<http://www.ecclesia.gr>

Ἡλεκτρονικὴ διεύθυνση:

e-mail: iera-synodos@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ἰπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Ἰπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Χαραμαντίδης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Εὐάγγελος Δ. Θεοδώρου

Ὁμότ. Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικὸ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ἀρχιμ. Μακάριος Φιλοθέου,
Ἀρχιμ. Ἀθηναγόρας Δικαΐκος,
Πρωτοπρ. Δημήτριος Τζέρπος,
Πρωτοπρ. Ἀδαμάντιος Αὐγουστίδης
Πρωτοπρ. Ματθαῖος Χάλαρης,
Ἀλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος,
Γεώργιος Φίλιας

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

Εὐάγγελος Π. Λέκκος

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ἀριστομένης Ματσόγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χρήστος Καραγιάννης, Μ.Τh.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΒΕΕ

Ἀσκληπιοῦ 80, 114 71 Ἀθήνα

Τηλ. 36.24.728, 36.01.605 - Fax: 36.01.679

web site: www.papanikolaou.gr

Ἐπισημάνσεις γιὰ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν

Τοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου

Πρὸ 18 καὶ πλέον ἐτῶν, ὅταν ἀκούονταν αἰτιάσεις ἐναντίον τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν καὶ οἱ δυνάμεις τοῦ ἀντιεκκλησιαστικοῦ «λαϊκισμού» ἐπεδίωκαν τὴν κατασυκοφάντησι καὶ μείωσί του καὶ τὴν ἐκ τῶν σχολείων ἐκπαραθύρωσί του, ἢ τότε Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εὐστόχως γιὰ τὴν –καθιερωμένη κατὰ τὸν ἑορτασμό τῆς μνήμης τοῦ ἱεροῦ Φωτίου– συζήτησί της μὲ τὸ Διδακτικὸ προσωπικὸ τῶν Θεολογικῶν μας Σχολῶν εἶχεν ἐπιλέξει ὡς θέμα τὸ ζήτημα τῆς θρησκευτικῆς διδαχῆς στὰ Σχολεῖα.

Τότε, τὴν 6η Φεβρουαρίου 1982, ὁ γράφων, ὡς ὁ ὀρισθεὶς εισηγητὴς, ὁμιλήσας στὸ Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης γιὰ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, τόνισε εἰσωγωγικῶς τὰ ἑξῆς:

«Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν θὰ ἀποδώσῃ ἀναμφιδόλως καλύτερα, ἐὰν ἢ ὅλη σχολικὴ ἀγωγή εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε ἀβδηριτισμῶ. Οἱ Ἀβδηρίτες, κατὰ τὴν σχετικὴ σκωπτικὴ παράδοσι, κατασκεύασαν καλλιμάρμαρες καὶ καλλιτεχνικὲς κρῆνες, πού ὅμως δὲν ἔτρεχαν νερό, γιὰτὶ δὲν εἶχαν φροντίσει νὰ τίς συνδέσουν μὲ κάποια πηγὴ. Κάτι τέτοιο συμβαίνει, ὅταν οἱ μορφωτικὲς καὶ πολιτιστικὲς μας προσπάθειες δὲν συνδέονται μὲ τὴν πηγὴ τοῦ ἑλληνορθοδόξου ιδεώδους, ἀπ' τὸ ὅποιο ἐνεπνέετο ὁ ἱερός Φῶτιος. Ἡ ἀνανέωσις στὴν παιδεία δὲν θὰ γίνῃ μόνο μὲ τὴ βελτίωσι τῆς ὑλικοτεχνικῆς ὑποδομῆς της, μὲ τὰ καινούρια σχολικὰ κτίρια,

μὲ τὰ ἀναγκαῖα νέα ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα, μὲ τὰ κέντρα ἀθλητισμοῦ, μὲ τίς γλωσσικὲς μεταρρυθμίσεις, πού συχνὰ κατὰ ἄκριτον τρόπο φέρνουν σύγχυσι στοὺς μαθητές, διότι παρουσιάζουν σ' αὐτοὺς τὴ γλῶσσα μας ὡς σχιζοφρενικὴ καὶ ἀποκομμένη ἀπὸ τίς ρίζες της. Οἱ κάθε εἶδους ἐκπαιδευτικὲς κρῆνες πρέπει νὰ συνδέωνται μὲ τὴν πηγὴ, δηλαδὴ μὲ τὸ ὅλον τῆς πνευματικῆς μας παραδόσεως. Πρέπει πάντοτε νὰ συνδέωνται μὲ τὸ “ὔδωρ τὸ ζῶν” καὶ νὰ ἀνάγονται σ' ἓνα ἐνιαῖο ρυθμιστικὸ κέντρο. Τὸ “ὔδωρ” καὶ τὸ κέντρο αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο ἀπ' τὸ ἑλληνορθόδοξο ιδεώδες.

» Δυστυχῶς τὰ ὑπάρχοντα ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα τῶν σχολείων μας προνοοῦν γιὰ τὴν παροχὴ γνώσεων, οἱ ὁποῖες εἶναι συχνὰ ἄχρηστες καὶ κατὰ κανόνα ταξιθετοῦνται σὲ μηχανικὰ ἀθροίσματα ἀσχέτων πρὸς ἀλλήλας ἐνοτήτων ἢ φορτικῶν ἐπαναλήψεων, οἱ ὁποῖες ὄχι μόνον δὲν προπαρασκευάζουν ἐπαρκῶς γιὰ τίς Ἀνώτατες Σχολές, ἀλλὰ καὶ παραθεωροῦν τοὺς λόγους τοῦ σοφοῦ τοῦ Μεσαίω-νος, πού τονίζουν ὅτι “ἓνας διδάσκαλος τῆς τέχνης τῆς ζωῆς ἀξίζει περισσότερο παρὰ χίλιοι γραμματο-διδάσκαλοι”. Σήμερα τὸ Σχολεῖο δὲν διδάσκει ἐπαρκῶς τὴν τέχνη τῆς ζωῆς, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀληθινὰ γράμματα. Αὐτὴ –νομίζω– εἶναι ἡ χρονία νόσος τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων.

» Οἱ ἀπόπειρες, πού ἔγιναν τὰ τελευταῖα χρόνια γιὰ ἐκπαιδευτικὲς μεταρρυθμίσεις, ἀρχίζουν κατὰ κανόνα ἀπ' τὰ κεραμίδια κι ὄχι

ἀπὸ τὰ θεμέλια. Ἀρχίζουν ἀπὸ περιφερειακὰ σημεῖα καὶ ὄχι ἀπ' τὸ κέντρο τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος. Δυστυχῶς στὴν πράξι ἀποδυναμώθηκε ἢ καὶ ἐγκαταλείφθηκε πλήρως τὸ κατὰ καιροὺς ἀναδυόμενο αἴτημα τῆς ὑπερκομματικῆς πανεθνικῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς, πὺν μὲ αὐτῆ, ὡς ἀνάγκη ἐπιχειρήθηκε, δὲν ξεκίνησε ἀπ' τὸν προσδιορισμὸ τῶν θεμελιωδῶν ἀξιών, τῶν ὁποίων ἡ βίωσις καὶ πραγματώσις μορφώνει ἀληθινὰ τοὺς νέους...».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὑπομνησθέντων γίνεται φανερὸν ὅτι τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν δὲν πρέπει νὰ ἐξοβελισθῆ ἐκ τῶν Πανελληνίων Ἐξετάσεων τῆς Β' καὶ Γ' Λυκείου καὶ ἔτσι νὰ ὑποτιμηθῆ στὴ συνείδησι τῶν μαθητῶν, οἱ ὅποιοι ἀναποφεύκτως, καθὼς στενάζουν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἀντιπαιδαγωγικῶν καὶ ἀπαρადέκτων ἀπαιτήσεων τῆς ἀδικαιολογήτως ἐξωγκωμένης διδακτέας καὶ ἐξεταστέας σχολικῆς (καὶ φροντιστηριακῆς) ὕλης, θὰ δείξουν ἀναμφιβόλως ἀδιαφορίαν γιὰ κάθε μὴ πανελληνίως ἐξεταζόμενο μάθημα.

Ἀντιθέτως, τὸ –πέραν τοῦ βιοματικῶ-γνωστικὸ περιεχόμενο τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν εἶναι ὄχι μόνον χρήσιμο στοὺς εἰσαγομένους σὲ μερικὲς Ἀνώτατες Σχολές, ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως ἀναγκαῖο γιὰ τὸν κοσμοθεωρητικὸ καὶ βιοθεωρητικὸ προσανατολισμὸ καὶ τὴν ἀρτία ἀνθρωπιστικῆ, πνευματικῆ καὶ μορφωτικῆ ἀνάπτυξι πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀποφοίτων τοῦ Λυκείου, ἀκόμη καὶ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν εἰσάγονται ἢ δὲν ἐνδιαφέρονται νὰ εἰσαχθοῦν στὶς Ἀνώτατες Σχολές καὶ ἐπομένως θὰ ἔχουν ποικίλους ἐξωεπιστημονικοὺς ἐπαγγελματικοὺς προσανατολισμούς. Γι' αὐτὸ κατὰ τὶς πανελληνίως ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν τῶν δύο τελευταίων τάξεων τοῦ Λυκείου τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, ὡς τὸ οὐσιωδεστέρας σημασίας γιὰ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἐξεταζόμενους μάθημα, θὰ ἔπρεπε νὰ προηγήται ἱεραρχικῶς τῶν ἄλλων μαθημάτων ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν πρωτεῦον μάθημα, πὺν ἐνοποιεῖ ὅλες

τὶς γνώσεις καὶ –ὅπως κατὰ μέγα μέρος καὶ τὸ ἐξ ἴσου ἀναγκαῖο μάθημα τῆς Φιλοσοφίας– ὑποβοηθεῖ τὸ Λύκειο νὰ μὴ ἐκφυλίζεται εἰς ὑδροκέφαλον θεσμὸν καὶ ἐξεταστικὸν ἐργαστήριον, ἀλλὰ νὰ ἐκπληρώνη τὴν ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς Παιδείας προβαλλομένη ἀποστολὴ αὐτοῦ ὡς παράγοντος ἰσορροποῦ συναναπτύξεως καὶ ἀρμονικῆς συνδιαμορφώσεως ὄλων τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῶν μαθητῶν.

Ὡς κατ' ἐπανάληψιν ἔχει ἀναπτύξει καὶ τὸνίσει ὁ γράφων, τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν βοηθεῖ στὸν καθολικὸ ἀξιολογικὸ προσανατολισμὸ καὶ στὴν ὁλοκλήρωσι τῆς προσωπικότητος, γιὰτὶ ἀνταποκρίνεται στὰ αἰτήματα τῆς «ἀγωγῆς τοῦ ὅλου» καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἱκανοποιήσῃ τὶς θεμελιώδεις προδιαθέσεις παντὸς ἀνθρωπίνου ὄντος καὶ εἰδικώτερον τὶς βαθύτερες ἀνησυχίες πάσης νεανικῆς ψυχῆς, πὺν ἀπεχθάνεται τὸν «νιχιλισμὸ» καὶ ἀναζητεῖ νὰ γνωρίσῃ καὶ βιώσῃ τὴν ὑψίστη Ἀξία καὶ τὸ ὕψιστο Ἄγαθόν.

Ἐπὶ πλεόν, τὸ μάθημα τοῦτο, πὺν φέρνει σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν ζωοποιὸ ἐντελέχεια τῆς μακράωνος πολιτιστικῆς παραδόσεως τοῦ Γένους καὶ μὲ τὶς κυριώτερες ἀνὰ τὸν κόσμον Θρησκείες, ὀξύνει τὴν κριτικὴ σκέψι, ὀδηγεῖ στὸν διὰ συγκρίσεως ἀξιολογικὸ ἔλεγχο τῶν διαφόρων ἰδεολογιῶν, ἀναπτύσσει τὴν διαλογικὴ ἐπικοινωνία καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξι τῆς αὐτοτελείας καὶ τοῦ ὑπευθύνου αὐτοπροσδιορισμοῦ μὲ ἐλεύθερη κατάφασι ἢ καὶ ἀπόρριψι τῶν διδασκομένων.

Ἡ πυροδότησις τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἐγγυημένη, διότι τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν δείχνει ὄχι τὸν δρόμο τῆς «ἡσσονος προσπαθείας», ἀλλὰ τὴν ὁδὸ τῆς ἀντιστάσεως ἐναντίον τοῦ ὠφελιμισμοῦ, τοῦ ἀτομισμοῦ καὶ τοῦ ἡδονισμοῦ, πράγμα πὺν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῆ μόνον μὲ ἡρωϊκὴ πάλη καὶ ἐλεύθερη προτίμησι τοῦ «κρείττονος» ἀντὶ τοῦ «χείρονος». Ἡ προσφορὰ αὐτῆ τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν ἀφορᾷ ὄχι μόνον στοὺς ὑποψηφίους

τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ἀλλὰ σὲ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀποφοίτους τοῦ Λυκείου.

Τὰ ἀνωτέρω ὑπομνησθέντα καὶ ἐπισημανθέντα καθιστοῦν φανερόν πόσον ἀπαράδεκτες εἶναι οἱ πρὸς τὸν κ. Ὑπουργὸ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων εἰσηγήσεις περὶ ἐξαιρέσεως τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ἐκ τῶν Πανελληνίων Ἐξετάσεων τῆς Β' καὶ Γ' Λυκείου. Ὁ τυχὸν ἰσχυρισμὸς ὅτι θὰ ὑπάρξῃ ἐνδολυκειακὴ ἐξέτασις τοῦ μαθήματος γεννᾶ τὰ ἐξῆς δύο ἐρωτήματα: α) Ἐξέτασις αὐτὴ, σὲ σύγκρισιν μὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἄλλων μαθημάτων, θὰ εἶναι ἰσοτίμη καὶ ἰσοδύναμη πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ τελικοῦ βαθμολογικοῦ ἀποτελέσματος, πὺ κρίνει τὴν εἴσοδον στὶς Ἀνώτατες Σχολές; β) Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἐξέτασις αὐτὴ εἶναι ἰσοτίμη καὶ ἰσοδύναμη καὶ ἐπομένως ἐπιβαρύνῃ τοὺς μαθητὲς, γιατί δὲν ἐντάσσεται στὶς Πανελλήνιες ἐξετάσεις;

Ἡ τελικὴ ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργείου ἀναμένεται μὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Ἄρα γε ὁ κ. Ὑπουργὸς θὰ υἰοθετήσῃ τίς μειωτικὲς γιὰ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν εἰσηγήσεις; Ἄρα γε μετὰ τὴν ἀδικαιολόγητην ἀπόφασιν περὶ μὴ ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευόμενου στὶς ταυτότητες θὰ υἰοθετήσῃ τὴ συνέχισιν τῆς χρήσεως τῆς μεθόδου τῆς κοπῆς τοῦ σαλα-

μοῦ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ βαθμιαίου θρησκευτικοῦ ἀποχρωματισμοῦ τῆς Ἑλλάδος;

Τὶς τελευταῖες ἡμέρες πολλὰ λέγονται καὶ γράφονται σχετικῶς. Ὡς κινουμένη ἄμμος εἶναι οἱ προτάσεις, ὑποβολὲς καὶ γνώμες γιὰ μεταρρυθμίσαι τῆς «ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως». Γι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται σύνεσις, ὥστε νὰ μὴ ἐπανέλθωμε στὴν ἀβδηριτικὴ ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων. Ἐλπίζομεν ὅτι τὸ ὅλον ζήτημα θὰ ἀντιμετωπισθῇ μὲ γνήσια ἐκπαιδευτικὰ κριτήρια, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ θυσιαστοῦν εἴτε σὲ ἰδεολογικὲς σκοπιμότητες καὶ διλεταντικὲς εἰσηγήσεις ὀλίγων «διαφωτιστῶν», εἴτε σὲ ὠφελμιστικὴ ἀποφυγὴ τῆς ἐντατικῆς προσπάθειας πρὸς πανεθνικὴ σφαιρική ἀντιμετώπισιν τοῦ ζητήματος τῆς προβλλομένης ὡς ἄλλοθι ἐπιβαρύνσεως τῶν μαθητῶν, γιὰ τὸ ὁποῖο ὑπάρχουν πολὺ καλύτερες λύσεις, πὺ εἶναι συμβατὲς πρὸς τὴν ὀρθὴ ἀποψιν ὅτι κάθε διδασκόμενον μάθημα πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἐξεταζόμενον.

Στὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «Ἐφημερίου» πρέπει νὰ προστεθοῦν μερικὲς ἀκόμη ἐπισημάνσεις γιὰ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ὡς ἐξεταζόμενον μάθημα. Ἀσφαλῶς οἱ ἐπισημάνσεις αὐτὲς θὰ ἀναφεροῦν καὶ στὶς ἀναμενόμενες τελικὲς ἀποφάσεις τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, τίς ὁποῖες εὐχόμεθα νὰ ἐπαινέσωμεν.

«Ἡ Ἐκκλησία πιστεύει, ὅτι τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν εἶναι ὀργανικὸ καὶ ἀναπαλλοτριωτὸ στοιχεῖο τῆς μακροαίωνης ἐθνικῆς, πνευματικῆς μας κληρονομίας καὶ ὅτι συνδέει ἄρρηκτα τὰ ἀγαθὰ τῶν γνώσεων μὲ τὴν βιωματικὴ ἐμπειρία τῆς συνέχειας τῆς ἐθνικῆς μας συνειδήσεως. Τὴ Ἐυρωπαϊὸς θὰ εἶναι ὁ Ἕλληνας πολίτης σὲ μία κατὰ παράδοσιν χριστιανικὴ Ἐυρώπη, ἃν δὲν γνωρίζῃ τί εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή, ποῖο τὸ περιεχόμενον τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τί εἶναι καὶ γιατί εἶναι διεσπασμένη ἡ Ἐκκλησία σὲ παγκόσμιον κλίμακα, τί θετικὸ προσέφερε ὁ χριστιανισμὸς στοὺς λαοὺς τοῦ

κόσμου καὶ ποιὲς ὑπῆρξαν οἱ μεγάλες κρίσεις στὴν ἱστορικὴ του πορεία, ποιά εἶναι ἡ σχέση του μὲ τίς μονοθεϊστικὲς καὶ ἄλλες μεγάλες θρησκείες τοῦ κόσμου, ποιά εἶναι ἡ ἰδιαίτερη ἀπάντησιν τοῦ χριστιανισμοῦ στὸ περὶ ἠθους ἐρώτημα, πῶς ἀντέχει στὶς ἰδεολογικὲς ἀντιπαραθέσεις δύο χιλιετιῶν μὲ ἐντυπωσιακὴ ἀπήχησιν σὲ ὅλες τίς πτυχὲς τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν λαῶν, καὶ ποιά εἶναι ἡ προσφορὰ τῆς Ὁρθοδοξίας, εἰδικώτερα, στὴ διαμόρφωσιν τῆς ἐθνικῆς καὶ πνευματικῆς ταυτότητος καὶ παραδόσεως τοῦ λαοῦ μας;» (Ἀπὸ τὸ Δελτίον Τύπου τῆς 31.8.2000 τῆς Ἱεραῆς Συνόδου).

Τὸ «Μυστήριον» τοῦ Σταυροῦ

Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου Χαραμαντίδη

Εορτάζουμε μέσα στὸ μήνα Σεπτέμβριο καὶ μέσα στὴν λειτουργικὴ μνήμη τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας τὸ γεγονός τῆς Ὑψώσεως τοῦ Ζωηφόρου Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, πὺ εἶναι «τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἡ δόξα τοῦ Μονογενοῦς, τὸ ἀγαλλίαμα τοῦ Πνεύματος, ὁ κόσμος τῶν Ἀγγέλων, ἡ ἀσφάλεια τῆς Ἐκκλησίας, τὸ τεῖχος τῶν Ἁγίων, τὸ φῶς τῆς Οἰκουμένης»¹.

Κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο Παλαμᾶ «ὄχι μόνον ὁ λόγος περὶ Σταυροῦ καὶ τὸ μυστήριον, ἀλλὰ καὶ τὸ σχῆμα εἶναι θεῖο καὶ προσκυνητό, διότι εἶναι σφραγίδα σεβάσμιμα, ἀγιαστικὴ καὶ τελειωτικὴ ὄλων τῶν θαυμασίων καὶ ἀνεκφράστων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό».

Ὁλη ἡ κένωση, ἡ πτωχεία, ἡ ἐξουδένωση, ἡ ὀδύνη, ὁ θάνατος, πὺ ἔλαβε γιὰ μᾶς ὁ Χριστὸς κορυφώνονται στὸν Σταυρό.

Στὸν Σταυρὸ ἐσταμάτησε ὁ παλαιὸς αἰώνας τοῦ θανάτου καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, πὺ συνδέεται μετὰ τὸν Σταυρό, ἄρχισε ὁ νέος αἰώνας, ἡ ἐποχὴ τῆς θεώσεως καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

Στὸν Σταυρὸ ὁ Θεάνθρωπος Χριστὸς ἔλυσε τὴν τραγωδίαν τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας «γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ Σταυροῦ»², καὶ ἐπαναπροσανατόλισε τὴν ἐλευθερίαν μας στὸν Δημιουργό τῆς, τὸν ἅγιο Τριαδικὸ Θεό.

Στὸν Σταυρὸ ἐνίκησε τὸν θάνατό μας μετὰ τὸ νὰ κάνει ἰδικό του τὸν ἰδικό μας θάνατο, καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν Του μᾶς ἐ χάρισε ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν.

Διὰ τοῦ Σταυροῦ μᾶς συμφιλίωσε μετὰ τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ μᾶς ἐ χάρισε τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν μας.

Διὰ τοῦ Σταυροῦ συνήγαγε καὶ ἔνωσε σὲ ἓνα Σῶμα, τὰ πρῶτην διασκορπισμένα παιδιὰ τοῦ Θεοῦ.

Στὸν Σταυρό, μετὰ τὴν ἰδική του γεμάτη ἀπὸ ταπείνωσιν ὑψώ-

ση, ὑψώσε καὶ τὴν ἰδική μας φύσιν, πὺ μετὰ τὴν ψεύτικη καὶ μάταιη οἴησιν εἶχε καταβίβασθῆ μετὰ τὸν Ἄδην³.

Στὸν Σταυρὸ ἐφάνερωσε ὅτι αὐτὸς ὁ κόσμος δὲν εἶναι ἡ τελικὴ πραγματικότητα, ἀλλὰ ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν τελικὴν πραγματικότητα, ἐὰν μετὰ σ' αὐτὸν ἀγωνισθοῦμε σταυρικὰ κατὰ τοῦ ἐγωῖσμοῦ μας.

Ἀποκατέστησε ἔτσι τὸ θετικὸ νόημα τοῦ κόσμου⁴.

Στὸν Σταυρὸ ἀπεκάλυψε τὸν ἑαυτό Του ὡς τὸν μόνον εὐεργέτη καὶ σωτήρα, λυτρωτὴ καὶ ζωοδότη τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ κατέλυσε ὀριστικὰ τὸ ἔργο τοῦ διαβόλου.

Ὅμως, ὅπως δὲν νοεῖται ἀληθινὸς Χριστὸς χωρὶς Σταυρὸ, ἔτσι δὲν νοεῖται ἀληθινὸς χριστιανὸς χωρὶς Σταυρὸ, δηλαδή χωρὶς συμμετοχὴ στὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ. «Ὅστις οὐ βαστάζει τὸν Σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητῆς»⁵. Οἱ χριστιανοὶ δὲν ἔχουμε ἄλλο τρόπο νὰ ζήσουμε, παρὰ μόνον τὸν τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ τρόπο, συμμεριζόμενοι δηλαδή κάθε στιγμή τῆς ζωῆς μας τὴν ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ, τὴν θυσία Αὐτοῦ, τὴν νίκη κατὰ τῶν παθῶν καὶ τοῦ ἐγωῖσμοῦ μας.

Κατὰ τὴν μεγάλη αὐτὴ ἡμέρα τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ὑψώνονται καὶ τὰ ἰδικά μας βλέμματα ἐπάνω στὸν Γολγοθᾶ. Ἐκεῖ βλέπουμε στημένους τρεῖς σταυρούς. Στὸ μέσον εὐρίσκεται ὁ Τίμιος Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὑπάρχουν οἱ ἄλλοι σταυροί, ἐπάνω στοὺς ὁποίους εὐρίσκονται δύο ληστές. Καὶ τὸ ἐκπληκτικὸ εἶναι ὅτι οἱ σταυροὶ τῶν δύο ληστῶν δὲν μοιάζουν μεταξύ τους. Γιατὶ ὁ ἓνας γίνεται σωτήριος, ἐνῶ ὁ ἄλλος καταδίκη, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ οἱ δύο συσταυρωμένοι μὲ τὸν Χριστὸ εἶναι ληστές. Ὁ ἓνας ἐσταυρωμένος ληστής σώζεται ὄχι γιὰ τὰ καλά του ἔργα, ἀλλὰ γιατί ὁμολόγησε τὸν Χριστό, «μνήσθητί μου ἐν τῇ βασιλείᾳ Σου», καὶ ἔτσι ἔμεινε πραγματικὸς ἄνθρωπος. Ὁ ἄλλος ληστής καταδικάζεται ὁ-

χι γιὰ τὰ ἐγκληματικά του ἔργα, ἀλλὰ γιατί ἀρνεῖται οὐσιαστικὰ τὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ. Ἐνας Γολγοθᾶς εἶναι ἡ γῆ. Στὸ μέσον εὐρίσκεται ὁ ἐσταυρωμένος καὶ ἀναστάς Κύριος. Στὸ πρόσωπο δὲ τῶν ληστῶν ὑπάρχει ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εὐρισκόμαστε γύρω ἀπὸ τὸν Χριστό, ἐπάνω στὸν σταυρὸ μας, στὸν σταυρὸ τῶν δοκιμασιῶν καὶ τοῦ πόνου μας. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ διακρίνει τοὺς ἀνθρώπους δὲν εἶναι ἡ ἁμαρτωλότητα καὶ ἡ καθαρότητα, ἀλλὰ ἡ σχέση μὲ τὸν Χριστὸ καὶ τὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ. Ἐτσι ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου γίνεται ζυγὸς δικαιοσύνης, ὅπως θαυμάσια ψάλλει ἡ Ἐκκλησία μας.

Ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου, καθὼς ὑψώνεται, ὑπενθυμίζει σὲ ὅλο τὸν κόσμον καὶ σὲ μᾶς ὅτι, ὅταν διαλέξουμε τὸν Σταυρὸ ὡς τρόπο ζωῆς μας, τότε ἔχουμε καὶ τὴν Ἀνάσταση. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀδυναμία» τῆς Ἐκκλησίας. Νὰ ζῆ τὸν Σταυρὸ καὶ νὰ προσφέρει τὴν Ἀνάσταση. Ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου ὑπενθυμίζει σὲ ὅλο τὸν κόσμον καὶ σὲ μᾶς ὅτι, ὅταν διαλέξουμε τὸν Σταυρὸ ὡς πολίτευμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας βίου, τότε ἔχουμε τὴν ἀληθινὴ μας ἐλευθερία, τὴν ἀληθινὴ ἀνάπαυσή μας μέσα στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν μας, τὴν ἀληθινὴ εἰρήνη τῆς ψυχῆς. Τότε αἴρομε τὸν Σταυρὸ μας καὶ ἐργαζόμεθα, μὲ ἐπίγνωση καὶ πιστότητα, γιὰ τὴν εἴσοδο τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον. Καὶ ὅταν περιστάσεις καὶ θλίψεις καὶ ἀνάγκες μᾶς κυκλώνουν, ὑψώνουμε τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας καὶ ἀτενίζουμε μὲ πίστη τὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ μας. Καὶ μὲ ἐλπίδα προχωροῦμε. Συσταυρωμένοι καὶ συναναστημένοι μὲ τὸν Χριστό.

1. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, PG 49, 396-397.

2. Φιλίπ. β', 8.

3. Ἀρχαία ὀπισθάμβωνος εὐχή.

4. Πρωτοπρεσβυτέρου Δημητρίου Στανιλᾶε, Στὸ φῶς τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως, σελ. 15.

5. Λουκ. ιδ', 27.

'Αποκρυπτογράφηση τοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ Γονιδιώματος

Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Νικολάου Χατζηνικολάου

Κάποιοι θεωροῦν πὼς ἡ θρησκευτικὴ παράδοσή μας ἦταν ἓνα ἀναγκαῖο κακό. Κάποιοι ἄλλοι θέλουν νὰ τὴν ἀποβάλουν σὰν σιχαμερὸ ροῦχο. Κάποιοι τρίτοι ἀδιαφοροῦν. Οἱ ξένοι δὲν μᾶς καταλαβαίνουν περιμένουν ἐμεῖς νὰ τοὺς ποῦμε τί τελικὰ εἶναι, ποιοὶ εἴμαστε. Ὁ λαὸς στὸν ὁποῖο ἀπευθύνεται ἡ Ἐκκλησία πιστεύει πὼς ἀποτελεῖ τὸ πρὸς ἀποκρυπτογράφηση γονιδίωμά του, τὸ βαθύτερο γενετικὸ ὑλικό του.

Ἡ πίστη εἶναι πολὺ βαθειὰ μέσα στὸν ἄνθρωπο. Εἶναι τόσο ἰσχυρή, πὺ μπορεῖ νὰ συγχωρεῖ τις παραβάσεις τῶν κληρικῶν καὶ τὴν ἀσυνέπειά τους, νὰ ἀψηφᾷ τις ἐξαγγελίες τῶν πολιτικῶν, νὰ ἀγνοεῖ τὰ προσωπικά συμφέροντα, νὰ ξεπερνᾷ τοὺς φόβους, νὰ μὴν ἔχει δουλειά στὴν κοινὴ λογικὴ, νὰ παρακάμπτει τοὺς πατημένους δρόμους. Ὁ κόσμος δὲν ἔχει λόγο νὰ ταλαιπωρεῖται δίχως αἰτία γιὰ τὸν ὁποιοδήποτε Χριστόδουλο. Ἀπλὰ ἀκολουθεῖ ὅποιον τοῦ δίνει λίγη ἐλπίδα. Αὐτὴν τὴν ἐλπίδα στὸν πόνο, τὸ ἀδιέξοδο, τὸ ἄγνωστο, τὸν κοινωνικὸ παραλογισμό, τὴν ἀδικία προσφέρει ἡ Ἐκκλησία.

Ἀπὸ τις κοινωνικὲς ἀδικίες, ἂν δὲν μπορέσει νὰ μᾶς σώσει ἡ Κυβέρνηση, ἴσως μᾶς παρηγορήσει ἡ ἀντιπολίτευση μὲ τις ὑποσχέσεις της. Ἀπὸ τὰ οικονομικά προβλήματα ἴσως μᾶς ἀνακουφίσουν κάποιοι συνάνθρωποι ἢ κάποια ρουσφέτια. Ποιὸς ὅμως Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης θὰ βοηθήσει ἀπὸ τις... «ἀδικίες τοῦ Θεοῦ»; Ποιὸς Ὑπουργὸς Αἰγαιίου θὰ μᾶς λυτρώσει ἀπὸ τὸ πέλαγος τῆς ἀπειλῆς ἢ τῆς ἐμπειρίας τοῦ θανάτου; Ποιὰ Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν θὰ μᾶς συμ-

παρασταθεῖ στὰ ἐσωτερικά μας δράματα καὶ τοὺς προσωπικοὺς διχασμούς; Ποιὸς Πρόεδρος τῆς Βουλῆς θὰ ἐνεργοποιήσει τὴν ἀνικανὴ βούληση καὶ θὰ ἀπαντήσει στὰ ἀναπάντητα διλήμματά μας; Ποιὸς Πρωθυπουργὸς θὰ ἀντιπροτείνει λύση στὴ διαπίστωση τῆς ψευτιάς τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴν ἀνεπάρκεια τῆς παχειᾶς λογικῆς; Ποιὰ Κυβέρνηση, ποιὰ φιλοσοφία, ποιὰ νομικὴ διάταξη θὰ τολμήσει νὰ διορθώσει τὰ... λάθη αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὴν τρέλα αὐτῆς τῆς ζωῆς;

Αὐτὸς εἶναι, 2000 χρόνια τώρα, ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας: ταπεινὰ νὰ διορθώνει τὰ... «λάθη τοῦ Θεοῦ». Μόνον αὐτὴ τολμᾷ καὶ μπορεῖ νὰ κάνει κάτι τέτοιο. Αὐτὸ πὺ δὲν μπορεῖ εὐκολὰ νὰ κάνει εἶναι νὰ διορθώνει τὰ λάθη τῶν πολιτικῶν. Σ' αὐτὸ ἴσως δυσκολεύεται καὶ ὁ Θεός!

Αὐτὸ τὸ λάθος ἔγινε στὶς μέρες μας. Οἱ ἰσχυροὶ ἀσέβησαν στὴν τελευταία ἐλπίδα τοῦ κοσμάκη. Βγῆκε ἡ Ἐκκλησία στὸ προσκήνιο καί, ἀντὶ νὰ σταυροκοπηθοῦν, φοβήθηκαν. Ἀντὶ νὰ τὴν δοῦν σὰν παρηγοριά, τὴν ἀντίκρυσαν σὰν ἀπειλή. Ἀντὶ νὰ συνετισθοῦν, ἀκούραστοι αὐτοὶ στὶς παραποιήσεις τῆς ἀλήθειας, μᾶς κούρασαν μὲ τὴν ὑπομονὴ τοῦ παραλογισμοῦ τους.

Συνεχῶς ἀκούγονται διαμαρτυρίες ὅτι ἡ Ἐκκλησία φοβᾷται καὶ γι' αὐτὸ γεννᾷ φόβους. Τί ἄδικο! Εἶναι, ἴσως, ἡ πρώτη φορὰ στὴν σύγχρονη ἱστορία πὺ ἔχουμε μίαν ἄφοβη, ἐλεύθερη καὶ χαρούμενη ἐκκλησιαστικὴ παρουσία. Καὶ ἴσως γι' αὐτὸ βρισκόμαστε στὸ ἀπίστευτο θέαμα μᾶς κατατρομαγμένης, ἀλλὰ πεισματάραις καὶ προκλητικῆς πολιτείας.

Ταράχθηκαν πού ο Ἀρχιεπίσκοπος υπερέβη τὰ συνηθισμένα καὶ «προκάλεσε» τοὺς νόμους. Μὰ ἡ Ἐκκλησία μας πρῶτα τοὺς δικούς της νόμους παραβαίνει. Τὸ μεγαλεῖο της εἶναι ὅτι μπορεῖ νὰ ὑποκαθιστᾷ τὸν νόμο μὲ τὴ συγγνώμη, τὴν ἀσφάλεια μὲ τὸ ρίσκο, τὴ λογικὴ μὲ τὸ μυστήριο, τὸν συντηρητισμὸ μὲ τὸ ἀπρόβλεπτο, τὴ δικαιοσύνη μὲ τὸ ἔλεος, τὸν εὐσεβοφανῆ κοφφορμισμὸ μὲ τὴν ἀσάφεια τοῦ βιωματικοῦ πλουραλισμοῦ, τοὺς δίκαιους μὲ τοὺς ληστὲς καὶ τὶς πόρνες, τοὺς εὐλαβεῖς μὲ τοὺς καλοὺς διώκτες.

Μπροστὰ στὴν ἀγάπη ὑποχωρεῖ κάθε νόμος καὶ κάθε ἐντολή. «Δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται». Γι' αὐτὸ καὶ πρώτη ἀπ' ὅλους συχνὰ αὐτὴ παραβαίνει τοὺς κανόνες της. Τοὺς θεωρεῖ «σηδάλιό» της καὶ ὅμως εἶναι ἔτοιμη νὰ τοὺς καταργήσει, ὅταν χρειάζεται. Σέβεται τὴν Κυβέρνηση καὶ τολμᾷ νὰ τῆς ἀντιταχθεῖ. Ὑπηρετεῖ τὸν λαὸ καὶ δὲν τὴν ἐνδιαφέρει τὸ πλήθος. Λαοσυνάξεις κάνει, ἀλλὰ πρόσωπα καλλιεργεῖ. Πολιτικὸ λόγο βγάζει, ἀλλὰ πνευματικὸ μῆνυμα μεταφέρει. Σὲ ἀνθρώπους ἀπευθύνεται, ἀλλὰ μὲ τὸν Θεὸ ἐπικοινωνεῖ.

Ἄν καὶ ὅποτε μ' αὐτὸ τὸ φρόνημα κινεῖται, πάντοτε νικᾷ. Νικᾷ χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ ἔχει ἠττημένους. Καὶ γι' αὐτοὺς κάνει τὸν ἀγῶνα της. Καὶ αὐτοὶ εἶναι παιδιὰ της. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχει προσωπικὰ οὔτε μὲ τοὺς πρωθυπουργούς, οὔτε μὲ τοὺς ὑπουργούς τῆς ἐγκόσμιας Δικαιοσύνης. Μὲ τὸ ἴδιο μάτι ἀντικρύζει τὰ παιδιά καὶ τοὺς διώκτες της, τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς ἀρνητὲς της. Εἶναι, εἴμαστε ὅλοι παιδιά της.

Δὲν ἱκανοποιεῖται ὁ «ἐγωϊσμός» της μὲ παραιτήσεις ὑπουργῶν πού δὲν τὴν πιστεύουν ἢ ὑψηλῶν ὑπηρετῶν τῆς Δικαιοσύνης πού τὴν ἀδικοῦν, οὔτε μὲ ὑποχωρήσεις πρωθυπουργῶν πού δημόσια τὴν εἰρωνεύονται καὶ ἀσεβοῦν ἀπέναντί της. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ἐγκόσμια προοπτικὴ ἢ σωματειακὲς φιλοδοξίες ἢ ἐγωϊστικὲς ἐπιδιώξεις καὶ εὐαισθησίες. Σὲ τελικὴ ἀνάλυση δὲν πληγώνεται ἀπὸ τὸ φέμμα τῶν φορέων τῆς ἐνημέρωσης, οὔτε τραυματίζεται ἀπὸ τὶς συκοφαντίες τῶν «ιερέων» τῆς

λαϊκῆς βούλησης. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐνοχλεῖται μὲν ἀπὸ ὅ,τιδήποτε τὴν προσβάλλει ὡς νομικὸ πρόσωπο ἢ ὄργανισμὸ, δὲν μπορεῖ ὅμως μὲ κανένα τρόπο σιωπώντας νὰ συμπράξει σὲ κάθε κίνηση πού τῆς τραυματίζει τὴν θεσμικὴ ὑπόσταση, τὴν ἱστορικὴ παρουσία, τὴν κοινωνικὴ προσφορά, τὸ πνευματικὸ κύρος καὶ τὴν ἱερὴ ἀποστολή.

Νὰ γιατί τὸ ἐκκλησιαστικὸ ὄνομα εἶναι ἰσχυρότερο ἀπὸ τὸ πολιτικὸ ὄνομα. Νὰ γιατί ἡ ἀνάγκη ἀναγραφῆς του εἶναι ὄχι δικαίωμα πού ἀπορρέει ἀπὸ τὸ Σύνταγμα —ἴσως καὶ αὐτὸ— ἀλλὰ ὑπαρξιακὴ ἀνάγκη πού ξεπηδάει ἀπὸ τὸ βαθύτερο χῶρο τῆς καρδιάς. Τοὺς πιστοὺς δὲν τοὺς μάζεψε ὁ Χριστόδουλος· τοὺς συγκέντρωσε ἡ πίστη τους, ἡ ἐλπίδα τους. Δὲν πῆγαν σὲ θρησκευτικὴ φέστα, ἀλλὰ σὲ ἐκκλησιαστικὴ σύναξη. Δὲν κρατοῦσαν τὶς σημαῖες τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ ἔσειαν τὰ λάβαρα τῆς ταυτότητος καὶ τῶν ὁραμάτων τους. Δὲν συναντήθηκαν στὴν πλατεῖα Συντάγματος, ἀλλὰ συνήχθησαν στὸ ἱερὸ τῆς συνειδήσεώς τους. Δὲν τοὺς ξεγέλασε ὁ Χριστόδουλος, ἀλλὰ τοὺς ἐνέπνευσε ὁ Ἀρχιεπίσκοπός τους. Ὅποιος πολεμᾷ τὸν Χριστόδουλο, τὴν Ἐκκλησία πολεμᾷ. Ὅποιος πολεμᾷ τὴν Ἐκκλησία δὲν προσβάλλει ἓνα κακοοργανωμένο καὶ ἄσχημα ἐκπροσωπημένο σωματεῖο, ἀλλὰ βεβηλώνει τὸ ἱερὸ τῆς ἄγνωστης σ' αὐτὸν πίστεώς του, ἀσεβεῖ στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του. Ὅποιος ἀγνοεῖ τὸν λαὸ αὐτὸν δὲν περιφρονεῖ τοὺς ψηφοφόρους του, ἀλλὰ μολύνει τὸ νερὸ τῆς ρίζας του, δαγκώνει τὸ στῆθος τῆς μάνας του, βεβηλώνει τὸ αἷμα τῆς ἱστορίας του, σχίζει τὸ ὄνομα τῆς ταυτότητός του.

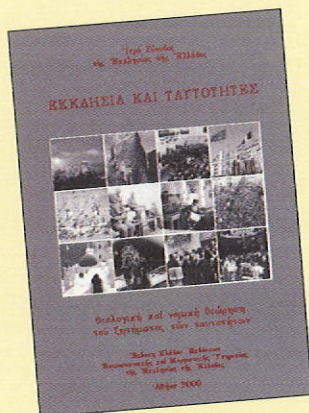
«Ἡ ἀπάντηση στὴν πρόκληση τῆς παγκοσμιοποίησης δὲν εἶναι μόνον ἡ ἄμυνα τῆς ἐθνικῆς ταυτότητος, ἀλλὰ κυρίως ἡ ἀντιπρόταση τῆς οἰκουμενικότητος καὶ καθολικότητος τῆς Ἐκκλησίας σὲ πνευματικὴ βάση» αὐτὸ εἶπε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος στὸν λόγο του. Πόσο δίκιο εἶχε ὁ ἄνθρωπος! Ἄπλᾳ τὸν κόσμον δὲν πρέπει κάποιος νὰ τὸν φτιάξουν «παγκόσμιον» στὰ μέ-

τρα τους. Ἡ κοινωνία μας μπορεῖ νὰ βρεῖ τὴν παγκοσμιότητά της μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς παράδοσής της. Ἡ δισχιλιόχρονη ἐμπειρία τῆς οἰκουμενικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἔκφρασης καὶ ἀλήθειας ἀποτελεῖ τὴν μεγαλύτερη προσφορά τῆς μικρῆς Ἑλλάδας στὸν κόσμο. Μέσα στὴν ἀγκαλιά της ὅλα ἔχουν θέση —ἀκόμη καὶ οἱ τολμηρότερες ιδέες καὶ τὰ πιὸ ριψοκίνδυνα ἀνοίγματα—, ὅλα χωροῦν —ἀκόμη καὶ οἱ ἀντιδράσεις—, ὅλα εἶναι κατανοητὰ —ἀκόμη καὶ οἱ ὕβρεις—. Ἐνα μόνον δὲν συγχωρεῖται ἡ ἐγωϊστικὴ καὶ πείσμων ἐμμονὴ σὲ στενὲς προσωπικὲς ἀπόψεις πού μαγικά βαφτίζονται «ἀπαρραβιάστες συνταγματικὲς ἐπιταγές» ἢ «ἀδιαπραγμάτευτη» δῆθεν «προστασία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων». Γιατὶ αὐτὴ δὲν ἀπεργάζεται τὴν ἑνταξὴ στὴν παγκόσμια κοινότητα, ἀλλὰ ἐγγυᾶται τὸν ὑπαρκτικὸ ἐκφυλισμὸ μας.

Σίγουρα ἡ ἀρχαία ἱστορία καὶ φιλοσοφία ἀποτελοῦν τὴ δόξα τοῦ λαοῦ μας· τὸ παρελθὸν πού μᾶς χαρίζει καύχηση. Ἡ Ὁρθόδοξη ὁμως χριστιανικὴ παράδοσή μας ἀποτελεῖ τὸ πα-

ρελθὸν πού ταυτίζεται μὲ τὴν ζωὴ, τὸ βαθύτερο εἶναι μας καὶ τὴν προοπτικὴ μας. Τὸ Ὁρθόδοξο παρελθὸν μας ἀποτελεῖ τὸ δικό μας μέλλον καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ κόσμου. Αὐτὸ λέει ὁ Χριστόδουλος. Τis μέρες αὐτὲς ἴσως παρουσιάσθηκε ἡ εἰκόνα μιᾶς Ἐκκλησίας, πού ἀντὶ νὰ ἐνώνει διχάζει, ἀντὶ νὰ εἰρηνεύει ἀναστατώνει, ἀντὶ μεγαλόκαρδα νὰ ὑποχωρεῖ ἐπιμένει, ἀντὶ νὰ ἀναπαύει κουράζει. Αὐτὰ γιὰ ὅσους δὲν τὴν καταλαβαίνουν. Τελικά, ὁμως, γιὰ ὅλους μας οἱ πρόσφατες ἐντάσεις δὲν ἀπέτελεσαν τόσο διαμαρτυρία στὴν Κυβέρνηση, ὅσο ἐπιβεβλημένη μαρτυρία στὴν Ἱστορία καὶ τὸν κόσμο, χαρτογράφηση τοῦ ἐθνικοῦ καὶ πνευματικοῦ μας γονιδιώματος.

Μία ταυτότητα πού ἔχει μόνον τὸ ὄνομα εἶναι κρατικὴ σοῦ τὴν δίνουν γιὰ νὰ σοῦ ποῦν ποιὸς εἶσαι. Ἄν ἔχει καὶ τὸ θρησκευμα, εἶναι ἐθνικὴ. Τὴν κρατᾶς γιὰ νὰ λὲς ἐσὺ ποιὸς εἶσαι. Ἡ πρώτη εἶναι χαρτὶ τῆς πολιτείας· ἡ δευτέρη ἔκφραση δικῆ σου. Ἡ μία δείχνει τὴ φωτογραφία σου· ἡ ἄλλη προσδιορίζει τὸ γενετικὸ ὕλικό σου.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ «Ἐκκλησία καὶ Ταυτότητες»

Συλλογικὸς τόμος, Ἀθήνα 2000, σελ. 515

Ὅπως καὶ ἂν ἔχωσι τὰ πράγματα, ἐν εἶναι βέβαιον, ὅτι κρινόμεθα σήμερον ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν συνείδησιν ἡμῶν καὶ τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν λαόν. Ἐνώπιον ἡμῶν πρόκειται ὑπόθεσις λίαν σοβαρὰ καὶ ἐπικίνδυνος. Δὲν πρόκειται περὶ παρωνυχίδος, διὸ καὶ ἐπιβάλλεται ἄμεσος, ἀνευ ἀναβολῶν ἀντίδρασις. Τὰς ἐπιπτώσεις τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐπὶ τῆς γαλήνης τῶν καρδιῶν πᾶς τις διακρίνει, καὶ τὰς ἐκατέρωθεν ζημίας, τὰς ὁποίας μίᾳ κακῇ ἐξέλιξις προσιωνίζεται ἐνκόλως τις κατανοεῖ. Νὰ σιωπήσωμεν δὲν

δυνάμεθα καὶ νὰ προχωρήσωμεν δισταζόμεν. Εἴμεθα ὑπεύθυνοι Ποιμένες τοῦ λαοῦ καὶ ὀφείλομεν νὰ τὸν διδάζωμεν ὅτι χάριν τῆς πίστεως ἡμῶν εἴμεθα ἔτοιμοι καὶ εἰς πῦρ καὶ εἰς θάνατον νὰ χωρήσωμεν. Ἡ Ἐκκλησία οὔτε ἠτᾶται, ἀλλ' οὔτε καὶ συμβιδάζεται. Δὲν πρέπει νὰ ἀπεμπολήσωμεν τὸν διάλογον, ἀλλὰ καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν ἀγῶνα. Μακρὰν ἀφ' ἡμῶν σκέψεις ἠττοπαθείας καὶ ἀκροτήτων. Σύνεσιν καὶ σοφίαν, διάκρισιν καὶ ἀποφασιστικότητα συνιστῶμεν. Καὶ Κύριος εἴη ἡμῖν βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ.

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδούλου)

Η Εὐλογία τῶν σταφυλιῶν κατὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως

Τοῦ Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, Ἐπικούρου Καθηγητοῦ Α.Π.Θ.

Στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς προσφορᾶς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου γιὰ τὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, προσφέρονταν καὶ εὐλογοῦνταν καὶ ἄλλα προϊόντα, ὅπως σῖτος, ἔλαιον, μέλι, σταφύλια καὶ ἄλλα ὀπωρικά, καθὼς ἐπίσης γάλα, τυρός, καρποί, ἄνθη, ἀκόμη καὶ ζῶα.

Ἡ πρώτη ὁμως ἐκκλησιαστικὴ ἀντίδραση στὴν παλαιὰ αὐτὴ συνήθεια ἦλθε ἀπὸ τὸν γ' ἀποστολικὸ κανόνα, ὁ ὁποῖος, προκειμένου νὰ διαφυλάξει τὴ βιβλική - ἀποστολική παράδοση τῆς προσφορᾶς κατὰ τὴ θεία Εὐχαριστία μόνον ἄρτου καὶ οἴνου, ἀπηγόρευσε τόσο τὴν ἐκ τοῦ Παλαιδιαθητικοῦ Νόμου προερχόμενη συνήθεια τῆς θυσίας ζώων στὸ ἱερό, ὅσο καὶ κατὰ τὴ θεία Λειτουργία προσφορὰ μὴ εὐχαριστιακῶν καρπῶν καὶ προϊόντων.

Ὁ ἐν λόγῳ κανόνας μὲ τὰ εὐχαριστιακὰ δῶρα ἐπιτρέπει μόνον τὴν προσφορὰ νέων χίδρων (νέα στάχυα σίτου) καὶ σταφυλιῶν, μὲ τὴν ἐπεξήγηση ὅτι ἡ προσφορὰ αὐτὴ

γίνεται «τῷ καιρῷ τῷ δεόντι», τὴν ἐποχὴ δηλαδὴ τῆς ὀρίμανσης τῶν καρπῶν καὶ τῶν φρούτων «οὐχ ὡς θυσίαν ταῦτα προσφέρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἀπαρχὰς τῶν ὀρίμων καρπῶν». Ἡ κατ' ἔτος αὐτὴ προσφορὰ τοῦ σίτου καὶ τῶν σταφυλιῶν, ὡς ἀπαρχῶν εὐλογία, εἶχε καὶ τὸ χαρακτήρα τῆς εὐχαριστίας πρὸς τὸ Θεὸ «τῷ οἰκονομοῦντι τὰ πρὸς ζωάρκειαν καὶ θεραπείαν ἡμῶν».

Στὸ διαχωρισμὸ τῶν ἐξευχαριστιακῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τὴν προσφορὰ καὶ προσκομιδὴ τῆς θείας Λειτουργίας ἐπέμεινε καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ Σύνοδος (419),

ἡ ὁποία διὰ τοῦ 37/44 κανόνα τῆς ἀποφάσισε νὰ μὴν ἀναμειγνύονται μὲ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο οἱ ἀπαρχές, εἴτε μέλι, εἴτε γάλα, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ νὰ εὐλογοῦνται ξεχωριστά, «ὡς ἐκ τοῦ ἀγιάσματος τοῦ Κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος διΐστασθαι». Ἐπέτρεπε μόνον τὴ συμπροσφορὰ «σταφυλιῶν καὶ σίτου», μὲ τὴν ἔννοια πάντοτε τῶν ἀπαρχῶν καὶ ὄχι τῆς θυσίας, ὅπως ἀκριβῶς ἤθελε καὶ ὁ προηγούμενος ἀποστολικὸς κανόνας.

Σε ὀρισμένες ἐκκλησίες, ὅμως, οἱ ἱερεῖς συνέχισαν, μέχρι τὸ τέλος τοῦ Ζ΄ τουλάχιστον αἰώνα, νὰ ἀναμειγνύουν χυμὸ σταφυλιῶν μὲ τὴ θεία Εὐχαριστία, καὶ «κατὰ τὸ κρατήσαν ἔθος... ἅμα τῷ λαῷ διανέμειν ἀμφότερα». Τοῦ θέματος αὐτοῦ ἐπελήφθη ἐκ νέου ἡ ἐν Τρούλλῳ ΣΤ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (Πενθέκτη, 691), ἡ ὁποία διὰ τοῦ 28ου κανόνα τῆς ὄρισε ἡ σταφυλὴ νὰ λογίζεται ὡς ἀπαρχὴ καὶ «ιδικῶς τοὺς ἱερεῖς εὐλογοῦντας, τοῖς αἰτοῦσι ταύτης μεταδιδόναι» νὰ εὐλογεῖται δηλαδὴ ξεχωριστὰ καὶ νὰ δίδεται στοὺς πιστοὺς, προφανῶς μετὰ τῆ θεία Λειτουργία, «πρὸς τὴν τοῦ δοτήρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν».

Εὐχὲς ἀπαρχῶν ἔχουν διασωθεῖ στὴ λειτουργικὴ μας παράδοση ἀπὸ τὸν τρίτο αἰώνα, ὅπως καὶ στὰ λειτουργικὰ χειρόγραφα συναντοῦμε «Εὐχὴ ἐπὶ προσφερόντων ἀπαρχάς», ἢ «Εὐχὴ ἐπὶ προσφερόντων καρποὺς νέους», ὅπως π.χ. σταφύλια, σῦκα, ρόδα, μῆλα, ροδάκινα, πέρσικα κ.ἄ. Πρόκειται γιὰ σύντομα κείμενα γεμάτα εὐχαριστία στὸ Θεό, ὁ ὁποῖος ἔδωσε «καρποὺς παντοδαποὺς εἰς εὐφροσύνην καὶ τροφήν τοῖς ἀνθρώποις». Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ σειρά του ἀντιπροσφέρει «ἀπαρχὴν καρπῶν», πιστεύοντας ὅτι ἡ προσφορὰ του αὐτὴ γίνεται εὐαρέστως δεκτὴ ἀπὸ τὸ Θεό. Διατηρεῖται ἔτσι, μέσῳ τῶν πρωτογεννημάτων, ζωντανὴ ἢ ἀνάμνηση καὶ κοινωνία τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ βεβαία ἢ πρόγευση καὶ ἐλπίδα τῶν αἰώνιων θησαυρῶν καὶ ἀπολαύσεων.

Μὲ τὴν ἀρχαία αὐτὴ παράδοση, καὶ ἰδιαίτερος μὲ τὴν πράξη τῆς εὐλόγησης τρύγου, σχετίζονται καὶ δύο χαρακτηριστικὲς τελετὲς τοῦ βυζαντινοῦ Εὐχολογίου καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐθιμοτυπίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ πρώτη τελετὴ μαρτυρεῖται στὸν παλαιότερο λειτουργικὸ κώδικα, τὸ Βαρβερινὸ Εὐχολόγιο 336 (8-9 αἰ.), μὲ τὸν τίτλο «Εὐ-

χὴ γινομένη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, ὅτε πρὸς συνήθει ἐπιτελεῖ τὴν τρύγην ὁ βασιλεὺς». Ἀπὸ μεταγενέστερους κώδικες πληροφοροῦμαστε ὅτι ἡ τελετὴ αὐτὴ, ἡ ὁποία εἶχε δύο εὐχὲς γιὰ τοὺς βασιλεῖς, γινόταν στὸ Ναὸ τῶν Βλαχερνῶν κατὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τὴν 15ῃ Αὐγούστου.

Ἡ σπουδαιότητα αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος προφανῶς, ὅπως συνηθιζόταν ἔκαμε τὴν ἀρχὴ τοῦ τρύγου καὶ προσέφερε στὸν Πατριάρχη ἀπὸ τὸ νέο καρπὸ τῆς ἀμπέλου. Μνεῖα τοῦ γεγονότος κάνει καὶ ὁ Βαλασαμώνας, ὁ ὁποῖος τὸ συνδέει σαφῶς μὲ τὴν ἐτήσια προσφορὰ τῶν ἀπαρχῶν καὶ κυρίως τῶν σταφυλιῶν μετὰ τῆ θεία Λειτουργία.

Ἡ δευτέρη τελετὴ τοῦ τρύγου μαρτυρεῖται καὶ περιγράφεται ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο Ζ΄ τὸν Πορφυρογέννητο (945-959) στὸ ἔργο του *Ἐκθεσις τῆς Βασιλείου Τάξεως* καὶ στὸ κεφάλαιο «Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ τρυγητοῦ ἐν προκένσῳ τῆς Ἱερείας». Ἐξῶ ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα, λοιπόν, τῆς Ἱερείας, περιοχῆς ποὺ βρισκόταν στὴν ἀσιατικὴ ἀκτὴ τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων, τῶν ἀξιωματούχων καὶ τοῦ βασιλέως, ὁ Πατριάρχης, τὴν ἡμέρα τοῦ τρύγου, φορώντας τὸ φελώνιο καὶ τὸ ὠμοφόριο, εὐλογοῦσε τὰ σταφύλια μὲ εἰδικὴ εὐχὴ «κατὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀκολουθίαν».

Ἡ τελετὴ αὐτὴ, ἡ ὁποία πλαισιωνόταν ἀπὸ αὐτοσχέδιους ὕμνους, ἀνταλλαγὴ σταφυλιῶν μεταξὺ Πατριάρχου καὶ αὐτοκράτορος καὶ γεῦμα, τόνιζε τὴν ἀρμονικὴ συνύπαρξη κοσμικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας καὶ εἶχε τὸ χαρακτῆρα τῆς ἀντίδρασης ἀπέναντι σὲ παγανιστικὰ διονυσιακὰ στοιχεῖα ποὺ ἐπικρατοῦσαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη κατὰ τὸν τρύγο, τὸ πάτημα τῶν στα-

φυλιῶν καὶ τὴν ἀποθήκευση τοῦ μούστου στὰ πιθάρια.

Εἶναι σαφές, λοιπόν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία κατὰ παλαιὰ συνήθεια εὐλογοῦσε πάντοτε τὸν τρύγο καὶ τὰ σταφύλια, ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε καὶ μὲ τὶς ἄλλες ἀπαρχές καὶ τὰ πρωτογενήματα. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ κανόνας ποὺ ἐπιβάλλει τὴν εὐλογία τοῦ σίτου καὶ τῆς σταφυλῆς, πρὶν αὐτὰ ἀναλωθῶν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς.

Συνέχεια αὐτῆς τῆς παράδοσης εἶναι ἀκριβῶς καὶ ἡ εὐλογία τῶν σταφυλιῶν κατὰ τὴν 6η Αὐγούστου, ἑορτῆ τῆς Μεταμορφώσεως. Διασώζεται μάλιστα καὶ εἰδικὴ εὐχή, ἡ ὁποία στὰ χειρόγραφα μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ 10ο αἰῶνα, μὲ διάφορους τίτλους, ὅπως «Εὐχή τοῦ σταφυλιῶν», «Εὐχή εἰς μετάληψιν σταφυλῆς», «Εὐχή ἐπὶ σταφυλῆς καὶ πάσης ὀπάρας», «Εὐλογία ἀμπέλου καὶ σταφυλῆς». Εἶναι λιτὴ καὶ σύντομη εὐχή, μὲ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία εὐχαριστεῖ τὸ Θεό, ποὺ «διὰ τῆς τοῦ ἀέρος εὐκρασίας, καὶ τῶν σταγόνων τῆς βροχῆς καὶ τῆς τῶν καιρῶν γαλήνης» εὐδόκησε, ὥστε ὁ καρπὸς τῆς ἀμπέλου νὰ ὠριμάσει φυσιολογικὰ καὶ στὴν κατάλληλη ὥρα, προκειμένου νὰ εὐφραίνει αὐτοὺς ποὺ τὸν γεύονται καὶ νὰ προσφερθεῖ «ὡς δῶρον εἰς ἐξίλασμον ἁμαρτιῶν, διὰ τοῦ ἱεροῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ». Ὅπως βλέπουμε εἶναι σαφῆς ἡ σύνδεση τῆς σταφυλῆς μὲ τὴ θεία Εὐχαριστία.

Σὲ μεταγενέστερα χειρόγραφα μαρτυρεῖται καὶ ἄλλη «Εὐχή εἰς ἀπαρχὰς σταφυλῆς καὶ σικῶν τῆς σίτου τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Μεταμορφώσεως», ἡ ὁποία ἀναφέρεται στὴν εὐλογία μόνο τῆς σταφυλῆς καὶ μὲ σαφὴ πάλι ἀναφορὰ στὴν πνευματικὴ ἐλευθερία ποὺ ἐγγυῶνται ὁ Χριστὸς καὶ ἡ εὐχαριστιακὴ ζωὴ.

Δὲν εἶναι πάντως σαφές ἀπὸ πότε ἡ εὐλογία τῶν σταφυλιῶν, ἀρχαία ὄντως πα-

ράδοση, συνδέθηκε μὲ τὴν ἑορτῆ τῆς Μεταμορφώσεως. Ἐὰν λάβουμε ὑπόψη ὅτι ἡ ἑορτῆ αὐτή, ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι γνωστὴ στὰ Ἱεροσόλυμα ἐπίσημα ἀπὸ τὸν 7ο αἰῶνα, καὶ στὸ βυζαντινὸ ἑορτολόγιο τὸν 9ο αἰῶνα, δὲν ἀποκλείεται ἡ σύνδεση αὐτῆ νὰ ἔγινε ἐξ ἀρχῆς. Ἄλλωστε τότε, στὸ τέλος δηλαδὴ τοῦ 7ου αἰῶνα, ἔγινε, ὅπως εἶδαμε, καὶ ὁ ὀριστικὸς διαχωρισμὸς τῶν ἀπαρχῶν ἀπὸ τὴν προσφορὰ τῶν εὐχαριστιακῶν δώρων.

Τὸ ἐρώτημα ἀσφαλῶς εἶναι γιατί τελικὰ τὰ σταφύλια εὐλογοῦνται κατὰ τὴν ἑορτῆ τῆς Μεταμορφώσεως. Σὲ σχετικὰ παλαιὸ λειτουργικὸ τυπικὸ, αὐτὸ τῶν Κασούλων (12 αἰ.), σημειώνεται ὅτι ἡ εὐλογία τῶν σταφυλιῶν γινόταν ἀπὸ τὸν ἱερέα τὸ Δεκαπενταύγουστο, μετὰ τῆ θεία Λειτουργία.

Κάτι ἀνάλογο γινόταν, ὅπως εἶδαμε, καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου τὸ Δεκαπενταύγουστο ὁ Πατριάρχης εὐλογοῦσε τὰ σταφύλια στὸ ναὸ τῶν Βλαχερνῶν, παρουσία τοῦ αὐτοκράτορα.

Οἱ περισσότερες πάντως πηγές συνδέουν τὴν εὐλογία τῶν σταφυλιῶν μὲ τὴ Μεταμόρφωση. Ἡ *Τυπικὴ Διάταξη* Νείλου Ἱερομονάχου, τοῦ 13ου αἰ., σημειώνει ὅτι «ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἑορτῇ καταλύομεν σταφυλάς, καθὼς τὸ τῆς ἐκκλησίας διέξεισι τυπικόν». Παράδοση τῶν Πατέρων θεωρεῖ καὶ τὸ *Τυπικὸ* τοῦ Ἀγίου Σάββα τὴν εὐλογία τῶν σταφυλιῶν κατὰ τὴν ἑορτῆ τῆς Μεταμορφώσεως.

Τὴν ἴδια ἀκριβῶς εἶδηση ἔχει καὶ τὸ *Τυπικὸ* τοῦ Ρήγα, τὸ ὁποῖο ὅμως προσδιορίζει ἀκριβῶς καὶ τὸ σημεῖο τῆς Λειτουργίας, ὅπου γίνεται ἡ εὐλογία αὐτή: «Μετὰ δὲ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχὴν, ψάλλομεν τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς καὶ τὸ κοντάκιον καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν καὶ εὐλογεῖ διὰ τῆς τεταγμένης εὐχῆς τὰς παρατε-

θειμένας πρὸ τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ σταφυλιάς».

Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ χρόνος εὐλογίας τῶν σταφυλιῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κλιματολογικὴς συνθήκης κάθε περιοχῆς καὶ τὴν περίοδο ὠρίμανσης τῶν καρπῶν αὐτῶν.

Ἐπομένως, δὲν εἶναι καθόλου παράξενο τὸ γεγονός ὅτι ἀλλοῦ τὰ σταφύλια εὐλογοῦντο τὸ Δεκαπενταύγουστο καὶ ἀλλοῦ στὶς 6 Αὐγούστου. Σύμφωνα μάλιστα μὲ ἀγιολογικὴς πηγὴς προσφορὰ σταφυλιῶν γινόταν καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τὴν 14η Σεπτεμβρίου.

Ἐκτός, ὅμως, ἀπὸ τὴν κλιματολογικὴς συνθήκης εἶναι πολὺ πιθανὸ στὴ σύνδεση τῆς εὐλογίας τῶν σταφυλιῶν μὲ τὴν Μεταμόρφωση νὰ ἔχουν συμβάλει καὶ παλαιῆς ιστορικὴς καταβολὴς τῆς ἑορτῆς αὐτῆς. Τὸ Ἱεροσολυμιτικὸ Κανονάριο συσχετίζει τὴν ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως μὲ τὴν Ἰουδαϊκὴ ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας καὶ δὲν εἶναι τυχαῖο πὼς ἕνα ἀπὸ τὰ ἀναγνώσματα τῆς ἑορτῆς, πὺ διαβάζονταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὰ Ἱεροσόλυμα, μιᾶ ἀκριβῶς γιὰ τὴν πλήθυνση τῶν κήπων, τῶν ἀμπελώνων καὶ τῶν συκεῶνων.

Ἡ εὐλογία τῶν σταφυλιῶν κατὰ τὴν Μεταμόρφωση κατανοεῖται, ἐπίσης, καὶ μέσα ἀπὸ τὴν θεολογικὴς, ἀνθρωπολογικὴς καὶ κοσμολογικὴς διαστάσεις τῆς ἑορτῆς αὐτῆς. Ὁ Κύριος «ἡμέρας ἕξ» ἢ «ὡσεὶ ἡμέρας ὀκτώ», μετὰ τὴν πρόρρηση τοῦ Πάθους Του, «εἰς ὄρος ὑψηλόν... μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν (Πέτρου, Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου), καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς».

Αὐτὸς εἶναι ὁ Δημιουργὸς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ ὁ κυρίαρχος τῶν ἐσχάτων. Αὐτὸς εἶναι ἡ ἄμπελος «ἐν οὐρανοῖς μὲν ἔχουσα τὴν ρίζαν, ἐπὶ γῆς δὲ τὰ κλήματα· ἄμπελος κλα-

δευομένη τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐ τὴν ρίζαν· ἄμπελος μετὰ τρίτην ἡμέραν τοῦ κλαδευθῆναι βλαστάνουσα τὸν βότρυν τῆς ἀναστάσεως».

Εἶναι φυσικὸ, λοιπόν, μὲ τὴν Μεταμόρφωση τοῦ Κυρίου νὰ φωτίζεται καὶ νὰ δοξάζεται ὁλόκληρος ὁ κόσμος. Ἡ κτίση φαιδρύνεται καὶ ἀποκτᾶ τὴ λαμπρότητα πὺ εἶχε κατὰ τὸ χρόνο τῆς δημιουργίας.

Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο καὶ ἡ κτίση, ἀνταποκρινόμενη δοξολογικὰ σ' αὐτὴν τὴν δωρεὰ καὶ τὴν ἐλπίδα, ἀναφέρεται πρὸς τὸν Δημιουργὸ τῆς καὶ τὸν εὐχαριστεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία στὴν πὺ κατάλληλη ἑορτῆ, τῆς Δημιουργίας καὶ τῶν Ἐσχάτων, τῆς ἀνανέωσης καὶ τῆς ἐλπίδας, συνηθίζει νὰ εὐλογεῖ τὸν κόσμον καὶ τὴν ἀπαρχὴς του, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι ὅτι ἡ ἀνανέωση ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Θεό, περνᾶ μέσα ἀπὸ τὴ φύση καὶ καταλήγει στὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ εὐλογία τῶν σταφυλιῶν, τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν αὐτῶν ἀπαρχῶν τοῦ κόσμου, εἶναι μία λειτουργικὴ πράξη πὺ τονίζει ἰδιαίτερα τὴν δοξολογικὴ καὶ εὐχαριστιακὴ προσφορὰ τῆς ὕλης καὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς στὸν Δημιουργὸ Θεὸ καὶ κτίση τῶν ἀπάντων. Πολὺ περισσότερο μάλιστα, ὅταν ὁ καρπὸς αὐτὸς τῆς ἀμπέλου μᾶς δίδει τὸ κρασί, πὺ ὁ Χριστὸς εὐλόγησε στὴν Κανᾶ, γιὰ νὰ τονίσει τὴν ἐν Χριστῶ μεταμόρφωση τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ μᾶς τὸ παρέδωσε στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο ὡς τὸ στοιχεῖο ἐκεῖνο, πὺ μαζί μὲ τὸ ψωμί, τὴν ὥρα τῆς θείας Λειτουργίας ἀφθαρτοποιοῦνται χαρισματικὰ, μεταποιούμενα σὲ Κυριακὸ «σῶμα καὶ αἷμα», θεία Εὐχαριστία.

Ἐκτός τούτων, ἡ εὐλογία τῶν σταφυλιῶν τονίζει καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς συνεχοῦς πνευματικῆς καρποφορίας καὶ μεταμορφωτικῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου, καθόσον «οἱ τῶ ὕψει τῶν ἀρετῶν διαπρέψαντες, καὶ τῆς ἐνθέου δόξης ἀξιωθήσονται».

Ἰνδικτιῶν ἢ Ἰνδικτος

Τῶν Στράτου Θεοδοσίου καὶ Μάνου Δανέζη,
Ἐπικούρων καθηγητῶν Ἀστροφυσικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Η Ἐκκλησία μας θεωρεῖ ὡς ἀρχὴ τοῦ ἔτους τὴν 1η Σεπτεμβρίου, τὴν ἀρχὴ τῆς Ἰνδικτου. Τί ἀκριβῶς, ὅμως, ἀντιπροσωπεύει ἡ Ἰνδικτος, ποῦ ὀφείλεται ἡ ὀνομασία, ἡ δημιουργία τῆς καὶ τί σκοπὸ ἐξυπηρετεῖ;

Ἄς δοῦμε τὰ πράγματα ἐξαρχῆς καὶ ἀπὸ τῆ ρωμαϊκῆ ἐποχῆ, δηλαδή τὴν ἐποχὴ δημιουργίας τῆς Ἰνδικτου ἢ Ἰνδικτιῶνος.

Ἡ *Ρωμαϊκὴ Ἰνδικτιῶν* (Roman Indiction), εἶναι ἓνας ἰδιαίτερος 15ετής χρονικὸς κύκλος, ποῦ στὴν πραγματικότητα δὲν ἔχει καμία ἀμεση σχέση μὲ τὸ ἰσχύον ἡμερολόγιο, οὔτε ἔχει ἀστρονομικὴ προέλευση.

Ἡ ὀνομασία τῆς προέρχεται ἀπὸ τὴ λατινικὴ λέξι *indictio-onis*, ποῦ σημαίνει ἐξαγγελία, ἐπαγγελία, κήρυξη ἢ ἀκόμα —κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς— διανομὴ γιὰ φορολογικοὺς σκοποὺς καὶ ἐπιβολὴ φόρου. Ἀπὸ αὐτὸ συμπεραίνουμε ὅτι ἡ Ἰνδικτιῶν στοὺς ἀρχαίους ρωμαϊκοὺς χρόνους μᾶλλον θὰ φανέρωνε κάτι σχετικὸ μὲ τὴν ἀναθεώρηση τῆς βάσης τοῦ φόρου γιὰ τὴν κτηματικὴ περιουσία.

Ἀρχικὰ ὑπῆρχε ἡ *Αὐτοκρατορικὴ ἢ Καισαρικὴ Ἰνδικτιῶν* (δηλαδή ἡ παλαιὰ Ρωμαϊκὴ), ποῦ ἄρχιζε πιθανῶς τὴν 25η Δεκεμβρίου.

Πιθανολογεῖται ἀκόμα ὅτι ἐμφανίστηκε καὶ στὴν Αἴγυπτο τὸ 303 μ.Χ. καὶ ἐπιβλήθηκε τὸ ἔτος αὐτό, μετὰ τὴν ἀνακατάκτηση τῆς χώρας ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Διοκλητιανὸ (297 μ.Χ.).

Ἴσως ἡ ὀνομασία τῆς νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν περιοδικὴ δεκαπενταετηῖ ἀπογραφή τοῦ φο-

ρολογικοῦ εἰσοδήματος. Ἀργότερα —καὶ ἀπὸ τὸν Μέγα Κωνσταντῖνο— ἡ Ἰνδικτιῶν ἔγινε χρονολογικὴ μονάδα, ποῦ ἄρχισε ἐπίσημα τὴν 1η Σεπτεμβρίου τοῦ 312 μ.Χ. καὶ ὀνομαζόταν *Κωνσταντινικὴ, τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ Ἑλληνικὴ*.

Μετέπειτα, ἡ Ἰνδικτιῶν αὐτὴ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ τοὺς αὐτοκράτορες. Ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' (537 μ.Χ.), ὅμως, εἰσήχθη ὡς ἐπίσημη χρονολογία στὰ κρατικὰ ἔγγραφα καὶ στὰ πρακτικὰ τῶν δικαστηρίων, μὲ ἀρχὴ πάντα τὴν 1η Σεπτεμβρίου, ἡμερομηνία κατὰ τὴν ὁποία ἄρχιζε καθένα ἀπὸ τὰ ἔτη τοῦ 15ετοῦς αὐτοῦ χρονικοῦ κύκλου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τίς δύο παραπάνω Ἰνδικτιῶνες, ὑπῆρξε καὶ μία τρίτη, ἡ λεγόμενη *παπικὴ*, ποῦ δεχόταν ὡς ἀρχὴ τῆς Ἰνδικτιῶνος τὴν 25η Δεκεμβρίου ἢ τὴν 1η Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 313 μ.Χ. Ἡ χρῆση τῆς συναντᾶται σὲ διάφορα παπικὰ ἔγγραφα ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 6ου μ.Χ. αἰώνα. Τὴν παπικὴ Ἰνδικτιῶνα χρησιμοποιοῦσε καὶ ὁ Καρλομάγνος (742-814 μ.Χ.) σὲ διάφορα ἔγγραφα του. Ἡ παπικὴ Ἰνδικτιῶν διατηρήθηκε στὴ Γαλλία μέχρι τὸν 11ο αἰώνα, ἐνῶ στὴν Ἀγγλία καὶ Γερμανία μερικὸς αἰῶνες ἀκόμα. Τὸ Ἀνώτατο Δικαστήριο τῆς Ἀγίας Ἐδρας (παπικὸ κοσμικὸ κράτος) χρησιμοποίησε τὴν παπικὴ Ἰνδικτιῶνα μέχρι τὸ 1808, ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ Μέγας Ναπολέων κατέλυσε τὸ παπικὸ κοσμικὸ κράτος προσαρτώντας το στὴ Γαλλικὴ Αὐτοκρατορία.

Στις αρχές του 4ου μ.Χ. αιώνα, ως αρχή του εκκλησιαστικού έτους στην Κωνσταντινούπολη καθιερώθηκε η 1η Σεπτεμβρίου, η οποία συνέπιπτε με την αρχή της Ινδικτιώνος. Την ημέρα αυτή έτελείτο εορταστική ακολουθία με λειτουργία μέσα και έξω από τον ναό, που είναι γνωστή ως «Ακολουθία της Ινδικτου». Ο Βυζαντινός αυτοκράτορας και οι άλλοι άρχοντες ξεκινούσαν πρωί-πρωί από το «ιερόν παλάτιον» και πήγαιναν στον ναό της Αγίας Σοφίας, όπου παρακολουθούσαν τη θεία Λειτουργία, στην οποία χοροστατούσε ο Πατριάρχης με όλη την ακολουθία του. Μετά το τέλος της λειτουργίας ο αυτοκράτορας επέστρεφε με πομπή στο παλάτι, όπου δεχόταν τις ευχές των αυλικών και των άλλων επισήμων. Έξω από το παλάτι ο λαός ζητωκραύγαζε, καθώς αυλικοί –σύμφωνα με το έθιμο– σκόρπιζαν στον λαό χρυσά νομίσματα.

Στη Δύση, όπως ήδη αναφέραμε, κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα και μετέπειτα, έπαυσε τελειωτικά η χρήση των Ινδικτιώνων, που αντικαταστάθηκαν από τη μέτρηση των χρονολογιών με άφετηρία τη γέννηση του Χριστού.

Στην Ανατολή, όμως, και ειδικότερα στην Ορθόδοξη Εκκλησία γενικεύθηκε από τον 12ο μ.Χ. αιώνα η μέτρηση του χρόνου σε Ινδικτιώνες με άφετηρία τη γέννηση του Χριστού –για την ακρίβεια από το 3 π.Χ.– και τα σύγχρονα ήμερολόγιά μας αναφέρουν την 1η Σεπτεμβρίου ως αρχή της Ινδικτου. Τότε τελείται η Ακολουθία της Ινδικτου, σε συνδυασμό με τη θεία Λειτουργία, για την εύλογία του εκκλησιαστικού έτους.

Με το εκκλησιαστικό έτος ταυτίζεται η Συνοδική Περίοδος. Η έναρξη του νέου εκκλησιαστικού έτους συμπίπτει με την έναλλαγή των προσώπων που αποτελούν τη Διαρκή Σύνοδο, το ένα από τα δύο ανώτατα όργανα διοίκησης της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Παραθέτουμε το Απολυτίκιον και το Κοντάκιον της Ινδικτου, απ' όπου φαίνεται ότι τότε αρχίζει το εκκλησιαστικό έτος.

«Ὁ πάσης δημιουργὸς τῆς κτίσεως, ὁ καιροὺς καὶ χρόνους ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσία θέμενος, εὐλόγησον τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου, Κύριε». (Απολυτίκιον τῆς Ινδικτου).

«Ὁ τῶν αἰώνων ποιητὴς καὶ Δεσπότης, Θεὲ τῶν ὄλων ὑπερούσιε ὄντως, τὴν ἐνιαύσιον εὐλόγησον περίοδον σώζων τῷ ἐλέει σου τῷ ἀπειρῷ Οἰκτίριμον, πάντας τοὺς λατρεύοντας σοὶ τῷ μόνῳ Δεσπότη, καὶ ἐκβοῶντας φόβῳ Ἀυτρωτά: Εὐφορον πᾶσιν τὸ ἔτος χορήγησον». (Κοντάκιον τῆς Ινδικτου).

Γι' αὐτὸν τὸν λόγον, οἱ Πατριμοὶ θεωροῦσαν τὴν 1η Σεπτεμβρίου ὡς Πρωτοχρονιά καὶ τὴν ὀνόμαζαν «Πρωτοσεπτεμβριαν», ἐνῶ οἱ Νισύριοι καὶ οἱ Κῶοι τὴν ὀνόμαζαν «Καλοχρονιά» ἢ «Αρχιχρονιά».

Τὴν 1η Σεπτεμβρίου γιορτάζεται ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Στυλῆτης, καὶ εἶναι ἔθιμο σ' ὁλόκληρη τὴν Ελλάδα οἱ ἔγκνες νὰ ἀποφεύγουν αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἡμέρα κάθε ἐργασία, γιὰ νὰ μὴ γεννηθεῖ τὸ παιδί τους μετὰ «σημάδι» τοῦ Ἁγίου Συμεὼν.

Ὁ Σεπτέμβριος συνδέεται καὶ μετὰ ἄλλες προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἔτσι, σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς Ελλάδος, ἡ 1η Σεπτεμβρίου θεωρεῖται ὡς ἀρχὴ τοῦ ἔτους καὶ ὡς ἡ «ἡμέρα τοῦ Χρονογράφου», ἐπειδὴ πιστεύουν

ὅτι τότε, μὲ τὸ τέλος δηλαδή τοῦ ἔτους, ὁ Χάροντας «γράφει» αὐτοὺς πού πρόκειται νὰ πεθάνουν στὴ διάρκεια τοῦ χρόνου. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο σπάνε τὴν 1η Σεπτεμβρίου ρόδια μπροστὰ στὴν εἴσοδο τῶν σπιτιῶν τους, τὴν ὁποία στολίζουν καὶ μὲ ἄνθη γιὰ νὰ ἐξορκίσουν τὸν δρεπανηφόρο Χάρο.

Μέτρηση τοῦ χρόνου κατὰ Ἰνδικτιῶνες

Οὐσιαστικά, μέτρηση τοῦ χρόνου κατὰ Ἰνδικτιῶνες σημαίνει μέτρηση τοῦ χρόνου, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἀνὰ 15ετίες. Ἄρα, πλέον, ἢ Ἰνδικτος ἀντιπροσωπεύει ἕναν ἀριθμὸ πού δίνει τὴ θέση τὴν ὁποίαν κατέχει ἕνα ἔτος στὸν δεκαπενταετῆ κύκλο τῶν Ἰνδικτιῶνων, πού ἀνανεώνεται συνεχῶς.

Γιὰ νὰ ἀναχθεῖ ἕνα ἔτος τῆς χριστιανικῆς χρονολόγησης σὲ Ἰνδικτιῶνες, προστίθεται σ' αὐτὸ ὁ ἀριθμὸς 3

(Ἐξαιτίας τῆς ἀφαιρησίας τῶν Ἰνδικτιῶνων τὸ 3 π.Χ. Ἄλλωστε, ὁ ἀριθμὸς 3 ἀπαιτεῖται νὰ προστεθεῖ στὸ 312 μ.Χ., ἀρχὴ τῆς Κωνσταντινικῆς Ἰνδικτιῶνος, ὥστε νὰ γίνεῖ διακετὸ τὸ ἔτος αὐτὸ διὰ τοῦ 15), καὶ τὸ προκύπτον ἄθροισμα διαιρεῖται διὰ 15. Ὁμοίως: $i = [m+2]15+1$, ὅπου m εἶναι τὸ ἀντίστοιχο χριστιανικὸ ἔτος καὶ ὁ παράγοντας

$[m+2]15$ παριστάνει τὸ ὑπόλοιπο τῆς διαίρεσης τοῦ ὅρου $(m+2)$ διὰ 15. Τὸ πηλίκον αὐτῆς τῆς διαίρεσης μᾶς δείχνει τὸν ἀριθμὸ τῆς Ἰνδικτιῶνος καὶ τὸ ὑπόλοιπο τὸν ἀριθμὸ τοῦ ἔτους τῆς. Ἐὰν τὸ ὑπόλοιπο εἶναι μηδέν, δηλαδή ἡ διαίρεση εἶναι τελεία, τότε τὸ ἔτος τῆς Ἰνδικτιῶνος εἶναι τὸ 15, τελευταῖο ἔτος τῆς προηγούμενης Ἰνδικτιῶνος (δεκαπενταετία) καὶ ἀρχὴ τῆς ἐπομένης.

Καθορίστηκε ὅτι τὸ ἔτος 1 μ.Χ. εἶχε Ἰνδικτιῶνα 4, μὲ ἀφαιρηρία μετρήσεων τὸ ἔτος 3 π.Χ.

Παράδειγμα

Συνεπῶς, ἀπ' ὅσα ἀναφέραμε παραπάνω, γιὰ νὰ βρεθεῖ ἡ Ἰνδικτιῶν καὶ τὸ ἔτος τῆς γιὰ τὸ χριστιανικὸ ἔτος 2000, ἐργαζόμεσθε ὡς ἐξῆς. Προσθέτουμε στὸ ἐν λόγω ἔτος τὸν ἀριθμὸ 3 καὶ διαιροῦμε τὸ ἄθροισμα διὰ τοῦ δεκαπέντε. Τὸ πηλίκον τῆς διαίρεσης μᾶς δείχνει ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸ 3 π.Χ. τὸν ἀριθμὸ τῆς Ἰνδικτιῶνος καὶ τὸ ὑπόλοιπον τὸ ἀντίστοιχο ἔτος τοῦ δεκαπενταετοῦς κύκλου.

Ἐπομένως: $2000 + 3 = 2003$ καὶ $2003 : 15 = 133 + 8/15$. Δηλαδή τὸ πηλίκον τῆς διαίρεσης εἶναι τὸ 133 καὶ τὸ ὑπόλοιπο τὸ 8. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ 2000 μ.Χ. ἀντιστοιχεῖ στὸ 8ο ἔτος τῆς 133ης Ἰνδικτιῶνος, πού ἄρχισε τὴν 1η Σεπτεμβρίου τοῦ 1992.

Τὸ 1992 γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχουμε: $1992 + 3 = 1995 : 15 = 133 + 0$, ἀντιστοιχοῦσε στὸ 15ο ἔτος τῆς 132ης Ἰνδικτιῶνος καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς 133ης Ἰνδικτιῶνος. Ἄρα, γιὰ τὸ 1993 συμπεραίνουμε ὅτι ἦταν τὸ 1ο ἔτος τῆς 133ης Ἰνδικτιῶνος, τὸ 1994 τὸ 2ο ἔτος τῆς 133ης Ἰνδικτιῶνος, τὸ 2000 τὸ 8ο ἔτος τῆς 133ης Ἰνδικτιῶνος κ.ο.κ., μέχρι νὰ συμπληρωθεῖ ὁ 15ετῆς χρονικὸς κύκλος, καὶ πάλι ἀπὸ τὴ ἀρχή.

Βιβλιογραφία

Μάνου Δανέζη καὶ Στράτου Θεοδοσίου: «Ἡ Ὀδύσσεια τῶν Ἡμερολογίων - Ἀστρονομία καὶ Παράδοση». Ἐκδόσεις Διάυλος, Ἀθῆναι 1995.

...”Αχ, γκρέμισε ο κόσμος μας!
Γκρέμισε ή Σμύρνη μας!
Γκρέμισε ή ζωή μας!

...Τόσα φαρμάκια, τόση συφορά κι έμένα ο νοῦς
νά γυρίσει θέλει πίσω στὰ παλιά! Νά ταν λέει,
ψέμα όλα ὅσα περάσαμε καὶ νά γυρίζαμε τωραδὰ
στή γῆ μας, στοὺς μπαξέδες μας, στὰ δάση μας
μὲ τις καρδερίνες, τις κάργες καὶ τὰ πετροκο-
τύφια, στὰ περβολάκια μας μὲ τις μαντζουράνες
καὶ τις ἀνθισμένες κερασιές, στὰ πανηγύρια μας
μὲ τις ὀμορφες...

(Διδὼ Σωτηρίου, Ματωμένα Χώματα,
Ἐκδόσεις Κέδρος, Ἀθήνα, σελ. 313)

Απαντήσεις σὲ λειτουργικές, κανονικές καὶ ἄλλες ἀπορίες

Τοῦ Ἰωάννου Φουντούλη,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

579. Κατὰ τὸν ἑσπερινὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα («ἀγάπη») λέγεται τὸ Εὐαγγέλιο εἰς διαφόρους γλώσσας, κατὰ τὴν συνήθεια, ἀπὸ κληρικούς ἢ καὶ ἀπὸ λαϊκούς. Στὶς διάφορες μεταφράσεις προτάσσεται ὡς πρώτη στάση τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι...». Πρέπει νὰ λέγεται αὐτὸ ἀπὸ ὅλους ἢ νὰ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ «Οὔσης ὀψίας...» (Ἑρώτηση π. Ν.Σ.).

Πράγματι ἀναγινώσκεται σὲ διάφορες γλώσσες τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Πάσχα ποὺ περιγράφει τὴν πρώτη μετὰ τὴν ἀνάσταση ἐμφάνιση τοῦ Κυρίου στοὺς δέκα μαθητὰς (Ἰωάν. κ' 19-25), ποὺ ἔγινε κατὰ τὸ ἑσπέρας («οὔσης ὀψίας») τῆς «μῆρας τῶν Σαββάτων», τῆς Κυριακῆς δηλαδὴ ἐκείνης, κατὰ τὴν ἴδια ὥρα ποὺ, κατὰ τεκμήριο τοὐλάχιστον, τελεῖται ἢ ἔπρεπε νὰ τελεῖται ἢ ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ. Ποῦ, πότε καὶ γιατί ἄρχισε νὰ γίνεται καὶ πῶς ἐπεκράτησε ἡ συνήθεια αὐτή, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος. Εἶναι ὅμως γεγονός ὅτι ὅπου δημοσιεύονται οἱ μεταφράσεις αὐτές, συνήθως ὄχι στὰ ἐπίσημα ἀλλὰ σὲ βοηθητικά κατ' ἀρχὴν βιβλία, περιλαμβάνουν ὄχι μόνο τὸ κείμενο τῆς περικοπῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὴν τάξη εἰσαγωγικά στοιχεῖα ποὺ λέγονται ἀπὸ τὸν διάκονο καὶ τὸν ἱερέα («Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι..., Σοφία ὀρθοί..., Εἰρήνη πᾶσι. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην..., Πρόσχωμεν»), ὄχι ὅμως καὶ τὶς ἀπαντήσεις σ' αὐτὰ τοῦ λαοῦ («Κύριε, ἐλέησον γ'. Καὶ τῷ πνεύματί σου. Δόξα σοι Κύριε...»). Ἔτσι δημοσιεύονται καὶ στὴν πρόσφατη, ἐξαιρετικὰ ἐπιμελημένη ἔκδοση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Ἑβδομάδος ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ποὺ ἔγινε τὸ 1985, με εἰσαγωγή καὶ ἐπιμέλεια κειμένου ἀπὸ τὸν γνωστὸ γιὰ τὶς ἀριστες ἐπιδόσεις του σὲ ἐκδόσεις λειτουργικῶν βιβλίων καὶ τὶς ἐμβριθεῖς μελέτες του ἐπὶ τῆς λειτουργικῆς τάξεως καὶ ἀκρι-

βείας πρωτοπρεσβύτερο π. Κωνσταντῖνο Παπαγιάννη (σελ. 375-398). Στὴν πράξη δὲ πράγματι ἀκούομε οἱ ἱερεῖς, οἱ διάκονοι ἢ καὶ οἱ λαϊκοί, ὅπως συνηθίζεται, ἀναγνῶστες τῆς περικοπῆς, νὰ διαβάξουν τὴν εὐαγγελικὴν περικοπὴν σὲ τέσσερις στάσεις, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν εἰσαγωγικῶν («Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιοθῆναι...», «Οὔσης ὀψίας...», «Εἶπεν οὖν αὐτοῖς...», «Θωμᾶς δέ...»), ὅπως ἐξ ἄλλου ἀκούεται –νομίζω σπανιότερα– τὰ προκαταρκτικὰ νὰ λέγονται ἀπὸ τὸν διάκονο καὶ τὸν πρῶτο ἱερέα ἢ ἀρχιερέα, κατὰ περίστασι, καὶ ἢ κατὰ στάσεις ἀπαγγελία νὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ «Οὔσης ὀψίας...». Στὴν διπλῆ αὐτὴ πρακτικὴ ἀναφέρεται καὶ ἡ ἐρώτησις. Εἶναι προφανές ὅτι μιὰ ἀπὸ τὶς δύο πράξεις εἶναι ἡ ὀρθή. Ἄς τὸ συζητήσουμε.

Κα' ἀρχὴν, ἂν ὁ δεύτερος, ὁ τρίτος καὶ οἱ τυχόν λοιποὶ ἀναγνῶστες τῆς περικοπῆς εἶναι διάκονοι ἢ καὶ λαϊκοὶ εἶναι ἀνοίκειο νὰ λέγουν τοὺς λόγους τῆς εὐλογίας ποὺ ὑπάρχουν στὴν πρώτη ἐνότητα, δηλαδὴ τὸ «Εἰρήνη πᾶσι». Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθεῖ ἀκόμη ὅτι εἶναι ἱερεῖς, ὅπως γίνεται συνήθως στὶς μεγάλες πόλεις, πάλι εἶναι ἀταίριαστο νὰ λέγουν τὸ «Εἰρήνη πᾶσι», ἔστω καὶ ἂν δὲν εὐλογοῦν –ποῦ στὴν περίπτωσι αὐτὴ δὲν εὐλογοῦν. Ἡ εὐλογία δίνεται μιὰ φορὰ στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸν πρῶτο ἱερέα ἢ τὸν ἐπίσκοπο. Ἀλλ' ἀκόμη καὶ οἱ προτροπὲς γιὰ τὴν ἀκρόασι τοῦ ἱεροῦ κειμένου («Καὶ ὑπὲρ...», «Σοφία ὀρθοί...», «Πρόσχωμεν») λέγονται μιὰ μόνο φορὰ καὶ ὄχι τόσες ὅσες οἱ γλώσσες τῶν κειμένων. Χάνουν ἔτσι τὸ νόημά τους καὶ εὐτελίζουν τὴν λειτουργικὴν πράξι. Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸν τίτλο τοῦ ἀναγνώσματος («Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην... τὸ ἀνάγνωσμα» –χωρὶς τὸ «πρόσχωμεν»). Ἄν ὑποτεθεῖ ὅτι ὑπάρχουν στὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀνθροπὸν ποὺ δὲν καταλαβαίνουν τὰ ἑλληνικά, ἢ

ἔστω ὅτι γνωρίζουν μὲν τὰ ἑλληνικά, ἀλλὰ τοὺς δίνεται ἔτσι ἢ χαρὰ νὰ ἀκούσουν τὸ «φαιδρὸν τῆς ἀναστάσεως» μήνυμα στὴ μητρική τους γλῶσσα ἔτσι φαίνεται ὅτι ἀρχικά ξεκίνησε τὸ ἔθος αὐτὸ –καὶ δὲν γίνεται ἡ ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου σὲ πολλὲς γλῶσσες ἀπλᾶ γιὰ λόγους πανηγυρισμοῦ καὶ γιὰ τὴν δημιουργία μιᾶς ἑορταστικῆς ἀτμόσφαιρας, τότε βέβαια ἔχει νόημα νὰ προσδιορισθεῖ ἀπὸ ποιὸν εὐαγγελιστὴ προέρχεται ἡ περικοπή. Τότε ἡ πρώτη ἐνότητα θὰ μπορούσε νὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ «Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην...». Ἄλλ' αὐτὸ σίγουρα θὰ περιέπλεκε τὰ πράγματα χωρὶς σοβαρὸ λόγο, γιατί ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ πολὺγλωσση ἀνάγνωση δὲν ἀποβλέπει καὶ δὲν ἐξυπηρετεῖ κανένα πρακτικὸ σκοπὸ.

Νομίζω ὅτι ἡ ὀρθὴ πράξις γιὰ ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους εἶναι τὸ νὰ ἀναγινώσκονται οἱ τρεῖς μόνο στάσεις τῆς περικοπῆς («Οὔσης

ὀψίας...», «Εἶπεν οὖν αὐτοῖς...» καὶ «Θωμᾶς δέ...») διαδοχικά, ὅπως γίνεται, χωρὶς τὰ προκαταρκτικὰ τῆς ἀναγνώσεως, ποὺ πρέπει νὰ λέγονται κατὰ τὴν τάξιν μόνον ἀπὸ τὸν διάκονο καὶ τὸν πρῶτο ἱερέα ἢ ἀρχιερέα («Καὶ ὑπέρ...» κλπ.). Ἐπειδὴ δὲν εἶμαστε μάρτυρες τῶν περιπλοκῶν ποὺ συμβαίνουν ἐνίοτε, ὅταν ἐφαρμοσθεῖ ὁ ὀρθὸς αὐτὸς τρόπος, νὰ διαβάξουν δηλαδὴ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες τῶν στάσεων σὲ ξένες γλῶσσες ἄλλη ἀντ' ἄλλης στάση (συνήθως τὴν προηγούμενη ἀντὶ τῆς ἐπομένης), θὰ ἦταν προτιμότερο στὶς νέες ἐκδόσεις νὰ μὴν περιλαμβάνεται ἡ μετάφραση τῆς ἐνότητος «Καὶ ὑπέρ τοῦ καταξιωθῆναι...» κλπ., ἀκόμη καὶ στὴν ἀπόδοση τῆς περικοπῆς σὲ ἠρωϊκὸ ἐξάμετρο ποίημα τοῦ ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου («Ὁφρακε νοῦτέρου-σιν...»). Ἔτσι, μὲ μιὰ ριζικὴ λύση, θὰ ἔπανε νὰ ὑπάρχει κάθε ἐνδεχόμενον λάθους.

Θέματα Ἑφημεριακοῦ Κλήρου

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ Η ΕΓΓΡΑΦΗ ΕΙΣ ΤΟ ΜΗΤΡΩΟΝ ΗΣΦΑΛΙΣΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Τ.Π.Ο.Ε.Κ.Ε.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ ἀπὸ 24.8.1931 (ΦΕΚ 101/31 τ.Α) Καταστατικοῦ τοῦ πρώην ΤΑΚΕ, τὸ ἄρθρον 1 τοῦ ΑΝ 19/20.11.1935, τοῦ ΑΝ 625/1945, τὸ ἄρθρον 1 τοῦ ἀπὸ 6/20.6.1947 ΒΔ (ΦΕΚ 118/47 τ.Α), τοῦ ΑΝ 671/1943 ὅπως αὐτὰ ἰσχύουν κατὰ τὸ ἄρθρον 21 τοῦ Νόμου 2084/1992 (ΦΕΚ 165/92 τ.Α.) εἰς τὸ Ταμεῖον ἀσφαλίζονται «ὕποχρεωτικῶς πάντες οἱ ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρετοῦντες Ἐφημέριοι, Ἱεροδιάκονοι, Ἱερομόναχοι (διορισμένοι εἰς ἐφημεριακὴν θέσιν), ὑπάλληλοι Ἱερῶν Μητροπόλεων, Ἱερεῖς Ἱδρυματικῶν, Νοσοκομειακῶν, Νεκροταφειακῶν Ναῶν, ὡς καὶ Ἱεροψάλται, ἐφ' ὅσον ἔχουν χειροθεσίαν καὶ διορισμὸν εἰς πόλεις ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων κλπ...».

Κατὰ τὸ ἄρθρον 7 τοῦ Καταστατικοῦ οἱ ἀσφαλιζόμενοι ἐγγράφονται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸ Μητρώον Ἡσφαλισμένων, κατόπιν ὑποβολῆς τῶν ἀπαραιτήτων δικαιολογητικῶν:

1. Αἰτήσις «περὶ ἐγγραφῆς εἰς τὸ Μητρώον Ἡσφαλισμένων» (χορηγεῖται ὑπὸ τῆς Ὑπηρεσίας τοῦ ἡσφαλισμένου).
2. Τὸ Χειροτονητήριον καὶ Διοριστήριον ἐγγραφον (εἰς κεκρωμένον φωτοαντίγραφον).
3. Πιστοποιητικὸν Γεννήσεως καὶ Οἰκογενειακῆς Καταστάσεως.
4. Ἀπογραφικὸν Δελτίον (χορηγεῖται ὑπὸ τῆς Ὑπηρεσίας τοῦ ἡσφαλισμένου).
5. Πιστοποιητικὸν Σπουδῶν (εἰς κεκρωμένον φωτοαντίγραφον).
6. Μία (1) πρόσφατος φωτογραφία τοῦ ἡσφαλισμένου.

Ἐπιμέλεια:

Ἀρχιμανδρίτου Νεκταρίου Παρασκευάκου

Κέντρο Ίατρικής, Κοινωνικής και Ψυχιατρικής Υποστήριξης για άτομα με Νεοπλασματικά Νοσήματα (Καρκίνος)

Της Παρασκευής Ρούσου, Έπικούρου Καθηγήτριας Πανεπιστημίου Αθηνών

Είσαγωγή

Ο καρκίνος είναι μία αρρώστια που στο άκουμά της ακόμα και σήμερα «σοκάρει». Ωστόσο, όλοι επιθυμούμε την εκρίζωση αυτής της αρρώστιας, αλλά αυτό δεν φαίνεται να μπορεί να γίνει κατορθωτό στο άμεσο μέλλον. Υπάρχουν ασφαλώς οι πιο αισιόδοξοι, που προσβλέπουν σε εξέλιξη, έστω και μερικώς, στον τομέα της χημειοθεραπείας που είναι δυνατόν να αλλάξει την εικόνα της αρρώστιας και την ποιότητα ζωής αυτών των ανθρώπων.

Ο καρκίνος έχει κάποιες ιδιαιτερότητες και έτσι γίνεται ένας πόλεμος φθοράς και όχι μιά προσπάθεια που είναι δυνατόν να έχει όλες τις πιθανές λύσεις. Η καταπολέμηση αυτής της αρρώστιας είναι τόσο βιολογική όσο και ψυχολογική μάχη, επειδή οι επιπτώσεις εκτείνονται και πέρα από τις

σωματικές βλάβες. Πολλοί αρρωστοί αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά το ψυχικό τους «stress» που σχετίζεται με την αρρώστια και τη θεραπεία.

Υπάρχουν, όμως, αρκετοί που δυσκολεύονται. Οι ψυχολογικές αυτές δυσκολίες επιδρούν αρνητικά και στην πορεία της αρρώστιας και στην ποιότητα ζωής αυτών των ατόμων.

Οι ασθενείς με καρκίνο ζουν πιεζόμενοι ψυχολογικά από το φόβο της διάγνωσης της νόσου, από τη θεραπευτική αγωγή που θα ακολουθηθεί και τα προβλήματά της, από το πώς θα συνεχίσουν να ζουν με την ιδέα του καρκίνου (συνεχές άγχος για πιθανή υποτροπή και μεταστάσεις) και τέλος από το αίσθημα της μόνωσης.

Φαίνεται ότι έχουν ανάγκη να συζητούν τα συναισθήματά τους με πρόσωπα που τα εμπιστεύονται και που ανήκουν είτε στο άμεσο συγγενικό ή το στενό φιλικό περιβάλλον, εν τούτοις, όμως, φοβούνται την απόρριψη. Δοκιμάζουν μόνωση, όταν δεν έχουν κοντά τους κατάλληλα πρόσωπα για να εξωτερικεύσουν τις μυστικές τους αγωνίες και το φόβο τους για τον ένδεχομενο θάνατο. Ο φόβος της αποξένωσης είναι μεγαλύτερος και από το φόβο του θανάτου.

Ο αρρωστος πρέπει να μάθει να πολεμά την αρρώστια του. Είναι ο καλύτερος τρόπος να την αντιμετωπίσει. Και αυτό θα το πετύχει, αν κατορθώσει

Άποψη του Ήσυχαστηρίου «Η Ανάληψις του Κυρίου», Σκούρτων Βοιωτίας

νά εξουδετερώσει τὸ ὑποκειμενικὸ αἶσθημα ὅτι εἶναι ἀδοθήθητος καὶ χωρὶς ἐλπίδα. Ἐμπιστεύεται τὸ γιατρό του καὶ τὸ ἄμεσο περιβάλλον του. Πολλὲς φορὲς προσηλώνεται ἔντονα σὲ μία πίστη καὶ αὐτὴ γιὰ τοὺς περισσότερους στὰ περισσότερα μέρη τοῦ κόσμου εἶναι ἡ **θρησκευτικὴ πίστη**. Τὰ τελευταῖα χρόνια ἔχει δοθεῖ πολὺ βάρος στὴν πρόληψη καὶ τὴν ἔγκαιρη προσυμπτωματικὴ διάγνωση τοῦ καρκίνου.

Ἐπίσης, ἰδιαίτερη προσοχὴ συγκεντρώνεται στὴν καθιέρωση θεραπευτικῶν συνδυασμῶν ποὺ ἐξασφαλίζουν καὶ καλὴ ποιότητα ζωῆς. Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ ἀσθενεῖς μὲ καρκίνου ἀντιμετωπίζουν πάρα πολλὰ προβλήματα καὶ ἔχουν σημαντικὲς ἀνάγκες.

Εἶναι, λοιπόν, ἀπόλυτα ἀναγκαῖες οἱ υποστηρικτικὲς ὑπηρεσίες ἀπὸ ψυχιάτρους, ψυχολόγους, κοινωνικοὺς λειτουργοὺς καὶ ἄλλα ἄτομα ποὺ ἀσχολοῦνται στὸ χῶρο τῆς υγείας.

Ἰδιαίτερες ἀνάγκες γιὰ ὑποστήριξη ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ σ' ὅλους ἐκεῖνους ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τοὺς ἀσθενεῖς μὲ καρκίνου.

Ὁ ἄρρωστος μὲ καρκίνου πρέπει νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸς στὸν ἐργασιακὸ καὶ κοινωνικὸ χῶρο.

Σκοπὸς

Σκοπὸς τῆς δημιουργίας αὐτοῦ τοῦ κέντρου τοῦ Ἡουχαστηρίου «Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου» Σκούρτων Βοιωτίας, τῆς Ἰ.Μ. Θεῶν καὶ Λεβαδείας, εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἐνημέρωση, ψυχικὴ ἐνίσχυση καὶ ἐκπαίδευση τῶν ἀρρώστων μὲ καρκίνου, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐνίσχυση καὶ ἐκπαίδευση ἀτόμων γιὰ τὴ σωστὴ προσέγγιση καὶ βοήθεια αὐτῶν τῶν ἀρρώστων. (Ἐκσυγχρονισμὸς ἐπιστημονικῶν γνώσεων, τελειοποίηση κλινικῶν τεχνικῶν καὶ διαπροσωπικῶν δεξιοτήτων, ἐκπαίδευση στὴν εὐγένεια, λεπτότητα, ἀνθρωπιά, θερμὸ ἐνδιαφέρον, εὐαισθησία, συμπόνια, ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴ ζωὴ του. Τελικὰ νὰ κατορθώσει νὰ διαβιβάσει στὸν ἄρρωστο τὸ ἀληθινὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ μέριμνα γιὰ τὴ βελτίωση τῆς υγείας του).

Ὁ ἄρρωστος θέλει καὶ πρέπει νὰ ἔχει ὅλες τὶς πληροφορίες γιὰ τὸ εἶδος τῆς ἀρρώστιας, τὴ θεραπεία καὶ τὶς ἐπιλοκὲς τῆς θεραπείας καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν πορεία τῆς νόσου.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἀρρώστου μὲ τὴν κατάλληλη ἐκπαίδευση εἶναι ἡ καλύτερη βοήθεια στὴ θεραπεία. Τὰ ὠφέλη ἀπὸ τὴν αὐτογνωσία δὲν εἶναι μόνο σωματικά, εἶναι ἐπίσης καὶ ψυχικά. Ἡ γνώση μερικῶν τρόπων γιὰ νὰ προστατεύσει ὁ ἀρρωστος τὸν ἑαυτό του μπορεῖ νὰ τὸν τονώσει ψυχικά, τὴ στιγμὴ ποὺ νοιώθει ὅτι πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ἀρρώστιας εἶναι ἐκτὸς ἐλέγχου. Χρειάζεται νὰ καταλάβει πόσο πολὺ μπορεῖ νὰ συνεισφέρει ὁ ἴδιος γιὰ τὴν καλὴ ἔκβαση τῆς ἀρρώστιας.

Ὁ ἀσθενὴς μὲ καρκίνου θέλει νὰ γνωρίζῃ τὴν θεραπεία ποὺ θὰ κάνει, τὸ χρόνο ποὺ θὰ διαρκέσει καὶ τὶς ἐπιπτώσεις τῆς στὴν καθημερινή του ζωὴ.

Ἐπιδίωξη τοῦ **Κέντρου** εἶναι νὰ ὑπάρχουν εἰδικὲς ὁμάδες (Γιατροί, νοσηλευτές, κοινωνικοὶ λειτουργοί, κληρικοί, ψυχίατροι), ἔτοιμες νὰ δεχθοῦν σ' ἓνα κατὰ τὸ δυνατὸ ἰδανικὸ περιβάλλον —**τὸ περιβάλλον τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καὶ λατρείας**— μακριὰ ἀπὸ τὴν καθημερινότητα τοῦ Νοσοκομείου, τὰ ἄτομα μὲ καρκίνου καὶ νὰ ἀπαντήσουν μὲ εὐλικρίνεια καὶ πρὸ πάντων στοργὴ καὶ ἀφοσίωση στὰ πολλὰ ἐρωτήματα, ὅπως:

1. Πῶς μπορῶ νὰ βρῶ ὑποστήριξη ποὺ χρειάζομαι;
2. Πῶς μπορῶ νὰ κάνω τὴν καθημερινή μου ζωὴ εὐκολότερη;
3. Πῶς μπορῶ νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὸ stress;
4. Πῶς θὰ ἐπανέλθω στὴν ἐργασία μου; Θὰ γίνω ἀποδεκτὸς χωρὶς προβλήματα; καὶ πολλὰ ἄλλα.

Τὸ Κέντρο θὰ παρέχει διήμερη ἕως τριήμερη φιλοξενία σὲ ἄτομα μὲ καρκίνου στὴν προσπάθεια νὰ δημιουργηθοῦν ὁμάδες ἀλληλοβοήθειας ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ἄτομα ποὺ ἔχουν τὸ πρόβλημα καὶ ἔχουν κοινὲς ἐμπειρίες. Πολλοὶ ἀσθενεῖς μὲ καρκίνου ἀποκαλύπτουν ὅτι μποροῦν εὐκολότερα νὰ μοιραστοῦν τὶς σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματά τους σ' ἄτομα ποὺ ἔχουν τὸ ἴδιο πρόβλημα, παρὰ σ' ὅποιονδήποτε ἄλλον. Οἱ ὁμάδες ἀλληλοβοήθειας μποροῦν, ἐπίσης, νὰ ἀποτελέσουν μία πηγὴ πρακτικῶν πληροφοριῶν γιὰ «τὴ ζωὴ μὲ καρκίνου». Θὰ γίνῃ προσπάθεια δημιουργίας **εἰδικῶν προγραμμάτων** ποὺ νὰ ταιριάζουν ὡς πρὸς τὸ φύλο, τὴν ἡλικία καὶ τὸν τύπο τοῦ καρκίνου.

Κάποιοι καρκινοπαθῆς λέει τὰ ἐξῆς: «**Σήμερα ἀνήκω σὲ μία ὁμάδα ὑποστήριξης καρκινοπα-**

θῶν. Συχνὰ θυμώνω πολὺ μὲ τὴ σκέψη, γιατί νὰ συμβεῖ ἢ ἀρρώστια σ' ὄλους ἐμᾶς. Πρὶν μὲν στὴν ομάδα αὐτὴ ὁ θυμὸς μου εἶχε ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις στὴ ζωὴ μου. Δὲν σχεδιάζα τίποτα γιὰ τὸ μέλλον. Τώρα συζητώντας μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ἀκούοντας πὼς κάποιοι ἄλλοι σκεφτόνται διαφορετικὰ βοηθήθηκα πάρα πολὺ στὸ νὰ βλέπω τὰ πράγματα μὲ προσπιζή». Facing Forward, *A Guide for Cancer Survivors*, National Institute of Health, USA 1990.

Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οὐσιαστικὸς κοντὰ στὸν ἄνθρωπο πὺν ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἀρρώστια ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μοναξιά καὶ ἀπογοήτευση. Ἡ πίστη, ἐπειδὴ εἶμαστε ὀρθόδοξοι λαός, δημιουργεῖ σιγουριά καὶ ἐλπίδα γιὰ ἓνα καλύτερο αὐριο. Ὁ σεβασμὸς τῆς ἐκκλησίας στὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ ὀπλίξει μὲ τὰ κατάλληλα συναισθήματα τὸν ἄρρωστο γιὰ νὰ στέκεται μὲ ὄρθιο τὸ κεφάλι ἀπέναντι στὴν ἀρρώστια του καὶ αἰσιοδοξία ἀνάμεσα στοὺς φίλους του, στὸ ἐργασιακό του περιβάλλον καὶ τὴν οἰκογένειά του.

Στὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ, τὸ 12ο αἰῶνα ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου Β' τοῦ Κομνηνοῦ, λειτουργοῦσε πρότυπο Νοσοκομεῖο στὴ Μονὴ Παντοκράτορος τῆς Κων/λεως μὲ πολλὰ Ἱατρικὰ Τμήματα. Ἡ φιλοσοφία τῆς φροντίδας τῶν ἀσθενῶν στηριζόταν στὴ Χριστιανικὴ ἀγάπη.

Ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, κορυφαία μορφή τοῦ μοναχισμοῦ, συγγραφέας καὶ ποιητής, στὸ μοναστήρι πὺν ἦταν ἡγούμενος, μεταξὺ τῶν ἁγίων φιλανθρωπικῶν ἔργων περιελάμβανε καὶ Νοσοκομεῖο. Ἀφιέρωσε τὸν ἀκόλουθο ἱαμβο στὸν ἄνθρωπο πὺν ἐργάζεται κοντὰ στὸν ἄρρωστο:

«Εἶναι θεάρεστο ἔργο νὰ σηκώνει κανεὶς τὰ βάση τῶν ἀσθενῶν! Ἐφ' ὅσον σοῦ ἔτυχε αὐτὸ τὸ θεῖο πρᾶγμα, παιδί μου, νὰ ἀγωνίζεσαι μὲ θέρημ, πρόθυμα νὰ ἐκτελεῖς τὴ δουλειά σου. Πολὺ πρωτῆ, νὰ ἐπισκέπτεσαι, ἀμέσως, τοὺς ἀρρώστους σου πὺν εἶναι στὸ κρεβάτι, νὰ θεραπεύεις προπάντων μὲ τὰ λόγια σου, ἔπειτα πάλι νὰ προσφέρεις μὲ τὸν τρόπο πὺν ἀρμόζει τὴν τροφή, αὐτὴ πὺν πρέπει στὸν καθένα μὲ διάκριση λόγου. Μὴν ἀμελεῖς τὸν ἀσθενῆ πλησίον, γιατί εἶναι μέλος τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν τὸν ὑπηρετεῖς μὲ ζῆλο καὶ ἐπιμέλεια, θὰ ἔχεις μεγάλο μισθό, δηλαδή φῶς ἀπρόσιτο, καλὴ μερίδα στὸν οὐρανό). Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἰαμβος 12, Εἰς Νοσοκόμον*, PG 99, 1785D.

Τέλος, στὸ Κέντρο θὰ γίνεῖ προσπάθεια ἐρευνητικῶν μελετῶν καὶ προγραμμάτων μὲ στόχο τὴν ἐπιδημιολογία καὶ τὴν πρόληψη κυρίως τῶν κακοήθων νοσημάτων ἀλλὰ καὶ κάποιων κληρονομικῶν ἀναιμιῶν (Μεσογειακὴ ἀναιμία, Δρεπανοκυτταρική Νόσος). Πρόληψη καὶ ὑγιεινὴ τοῦ στόματος ἀπὸ ομάδα ὀδοντιάτρων.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς θὰ μποροῦν νὰ ἀπευθύνονται στὸ Κέντρο μας γιὰ νὰ συμβουλευθοῦν ἢ καὶ νὰ ὑποβληθοῦν σὲ κάποιο ἱατρικὸ ἔλεγχο μὲ αἱματολογικὲς καὶ βιοχημικὲς ἐξετάσεις, μὲ συνέπεια νὰ ἀναβαθμιστεῖ ἡ ποιότητα τῆς ὑγείας τῆς περιοχῆς καὶ νὰ γίνεῖ ἀντιληπτὸ στὸν καθένα ὅτι μίᾶ ἀρρώστια θεραπεύεται, ὅταν προλαμβάνεται.

Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας σ' αὐτὸ τὸ κέντρο δὲν περιορίζεται στὴν ἀπλὴ ὑποστήριξη ἀλλὰ προχωρεῖ σὲ βάθος γιὰ νὰ βοηθήσει στὴν ἐπίλυση τῶν ὑπαρξιακῶν προβλημάτων πὺν ἔχουν συχνὰ αὐτοὶ οἱ ἄρρωστοι, μὲ ἀποκλειστικὸ σκοπὸ τὸν ἄνθρωπο πὺν εἶναι ἐνιαία ψυχοσωματικὴ προσωπικὴ ὑπαρξὴ μὲ ἀτίμητη ἀξία. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης γιὰ τὸν πάσχοντα ἄνθρωπο πὺν ἐκφράζεται μὲ ἀνιδιοτέλεια στὴν Ὀρθόδοξη πίστη εἶναι ὁ ἄξονας γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο περιστρέφεται κάθε φροντίδα.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τονίζει ὅτι «ἡ ἀγάπη τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ὀρᾷ... ἀγάπη τὴν πεπικρασμένην ψυχὴν γλυκαίνει, τὴν τεθλιμμένην θεραπεύει, τὴν τεταπεινωμένην ἀναθάλλει...». *Λόγος περὶ ἀγάπης*, PG 60, 776.

Ἐπίλογος

Ἡ κατὰ μέτωπο ἀντιπαράθεση μὲ τὸ φόβο, τὸν πανικό, τὸ ἄγχος, τὴν ἀνασφάλεια καὶ ἀβεβαιότητα γιὰ τὸ μέλλον, μὲ τὴν πιθανότητα θανάτου, ὅπως τὴ ζοῦν τὰ ἄτομα μὲ καρκίνο, ἀγγίζει θεμελιώδη ὑπαρξιακὰ προβλήματα. Οἱ καρκινοπαθεῖς ὑποχρεώνονται νὰ ἀναθεωρήσουν τοὺς στόχους καὶ τίς προτεραιότητες στὴ ζωὴ τους καὶ νὰ ἀναρωτηθοῦν γιὰ τὸ νόημα τῆς ὑπαρξῆς τους.

Ἐλπίζουμε πὼς θὰ βροῦν τὴ θέληση νὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ τὴ ζωὴ τους καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὁμοιοστατικὴ ἰσορροπία ψυχῆς καὶ σώματος, πὺν τόσο ἐπικίνδυνα διαταράχθηκε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια μέσα στὸ πνεῦμα τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καὶ λατρείας.

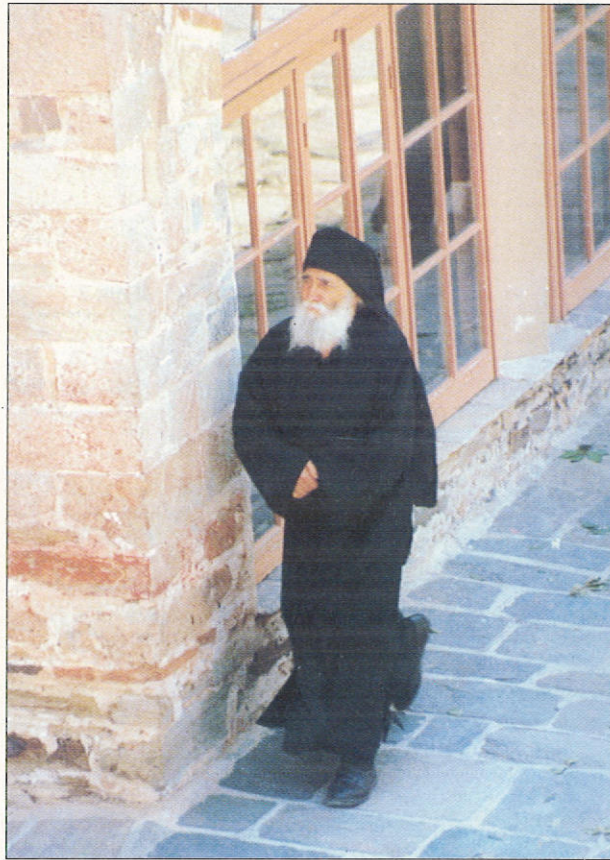
Γέρων Παΐσιος ὁ Ἀγιορείτης (1924-1994)

Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Χρ. Εὐθυμίου

6'

Ὁ Γέροντας, ὡς αὐθεντικός ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἦταν ἐδραῖος καὶ ἀμετακίνητος «ἐν οἷς ἔμαθε καὶ ἐπιστάθη» (Β' Τιμ. γ', 14). Ἐγνώριζε καὶ ἐδίδασκε «λόγῳ καὶ ἔργῳ» (Ρωμ. ιε', 18), ὅτι στὰ θέματα τῆς πίστεως δὲν χωρεῖ ταλάντευση, διαπραγματεύση ἢ συμβιβασμός. Εἶχε σαφῆ συνείδηση ὅτι ἡ μεγαλύτερη δυστυχία καὶ ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος γιὰ τὸν χριστιανὸ εἶναι τὸ ν' ἀρνηθῆ τὴν πίστιν του καὶ νὰ προχωρήσῃ στὴν πλάνη. Καθὼς γνωρίζουμε, πολλοὶ πλανεμένοι καὶ μὴ ἀναπαυμένοι ἄνθρωποι, παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν φήμην του, πήγαιναν νὰ τὸν γνωρίσουν καὶ νὰ συζητήσουν μαζί τὰ ὑπαρξιακά τους προβλήματα. Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι πάρα πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς πήγαιναν βουτηγμένοι στὴν πλάνη καὶ ἔφευγαν μετανοημένοι, πηγαίνοντας στὸν πνευματικὸ πατέρα γιὰ τὰ περαιτέρω. Ἐπειδὴ, λοιπόν, τὸ νὰ ἐμπλακῆ κανεὶς σὲ κάποια ἀπὸ τὶς αἰρέσεις καὶ παραθρησκείες, πού ἔχουν κατακλύσει καὶ τὴν πατρίδα μας τὰ τελευταῖα ἰδίως χρόνια, καθὼς καὶ τὸ νὰ προχωρήσῃ στὶς μύσεις, τελετουργίες καὶ ἄλλες δαιμονικὲς ἐνέργειες, πού τοῦ ἐπιβάλλουν προκειμένου νὰ γίνῃ μέλος, συνεπάγεται τὴν ἀρνησὴ συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ τῆς πίστεώς του στὸν Τριαδικὸ Θεό, τὸν Χριστό, τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ Βάπτισμα, γι' αὐτὸ εἶχα ρωτήσῃ τὸν Γέ-

ροντα: «Τί πρέπει νὰ κάνουμε μ' αὐτοὺς τοὺς ἄνθρώπους, ὅταν μετανοοῦν καὶ θέλουν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν Ἐκκλησία;». «Θὰ τελῆς», εἶπε, τὴν Ἀκολουθία τοῦ ἐπιστρέφοντος στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία. Οἱ ἐπιστρέφοντες, θὰ ἀποκηρύσσουν μὲ λίβελλο τὴν κακοδοξία, θὰ ὁμολογοῦν τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀπαγγέλλοντες τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως καὶ τότε θὰ τοὺς χρίσῃ διὰ τοῦ ἁγίου Χρίσματος».

“Ὅλους μᾶς ἀπασχολοῦν οἱ προσφιλεῖς κεκοιμημένοι μας, ἡ κατάστασή τους καὶ τὸ τί μπορούμε νὰ κάνουμε γι' αὐτούς. Μὲ αὐτὴ τὴν ἀφορμὴ ρωτοῦσαμε σχετικῶς τὸν Γέροντα καὶ ζητοῦσαμε πειστικὲς ἀπαντήσεις. Ἐκεῖνος μὲ ἔμφαση μᾶς συμβούλευε νὰ προσευχόμεσθε πολὺ γι' αὐτούς. «Ἡ προσευχή», ἔλεγε, «τὰ μνημόσυνα, οἱ λειτουργίες, οἱ ἐλεημοσύνες ὠφελοῦν πολὺ τοὺς κεκοιμημένους». «Μάλιστα», συμπλήρωνε, «νὰ προσεύχεσθε περισσότερο γιὰ τοὺς κεκοιμημένους παρὰ γιὰ τοὺς ζῶντες. Πατὴρ αὐτοὶ ἀπὸ μόνοι τους δὲν μποροῦν νὰ κάνουν τίποτα πλέον, ἐνῶ ἐμεῖς μπορούμε νὰ τοὺς βοηθήσουμε, ἐλκύνοντας μὲ τὶς προσευχὲς καὶ τὰ ἄλλα μέσα πού ἀναφέραμε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ βελτιωθῆ ἢ καὶ νὰ ἀλλάξῃ ἡ κατάστασή τους, γιατί εἶναι ἀκόμη ὑπὸ κρίσιν». Καὶ κατέληγε λέγοντας μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ του τρόπο «εἶναι μικρὸ πρᾶγμα μὲ τὶς προσευ-

χές μας να βρεθῆ ὁ κεκοιμημένος μας ἀπὸ ἕνα ἀνήλιο ὑπόγειο, σὲ ἕνα εὐήλιο διαμερισμάτακι;». Κάποια φορὰ, θυμᾶμαι, πὺν ἀνέφερε κάτι τὸ συγκλονιστικὸ σχετικὰ μὲ τοὺς κεκοιμημένους καὶ τὴν στάση μας ἀπέναντι σ' αὐτοὺς. Ἦταν ἕνας αὐτόχειρας, πὺν ἔθεσε τέρμα στὴν ζωὴ του πέφτοντας σ' ἕνα ποταμὸ ἀπὸ μιὰ γέφυρα. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, καθὼς εἶπε ὁ Γέροντας, πέφτοντας μετανόησε, ζήτησε συγχώρηση, ἔγινε δεκτὴ ἢ μετάνοιά του καὶ ἡ ψυχὴ του παρελήφθη ἀπὸ ἄγγελο Κυρίου. Πὰ νὰ μάθουμε, νὰ μὴν ἀπελπίζομαστε, νὰ προσευχόμαστε γιὰ τοὺς ἀδελφούς μας, ζητοῦντες τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴ γινόμαστε κριτὲς τῶν ἄλλων, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ ἁγ. Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου «μὴ προᾶραξε τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ» (PG 78, 377).

Μαρτυρεῖται ὁμοφώνως ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια. Τοῦτο ἄλλως τε ὑπογραμμίζεται ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή, ὅπου μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρεται ὅτι «Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται...» (Παροιμ. γ', 34) καὶ «πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται» (Λουκ. ιη', 14). Μὲ τὸ παρακάτω περιστατικὸ, πὺν διηγήθηκε ὁ Γέροντας σὲ κάποια ἐπίσκεψη, διαπιστώνουμε ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια δὲν εἶναι θλιβερὸ πρόνομιο τῶν ἐπισήμων, πλουσίων καὶ ἐγγραμμάτων μόνον, ἀλλ' ἀπαντᾶται καὶ μεταξὺ τῶν πλέον ἀσήμων, πτωχῶν καὶ ἀγραμμάτων ἀνθρώπων. Τέτοιος ἦταν ἕνας βοσκὸς, πὺν μιὰ μέρα συζητοῦσε μὲ τὸν Γέροντα, τὰ χρόνια πὺν αὐτὸς ἀσκήτευε στὴ Μονὴ Στομίου, κοντὰ στὴν Κόνισσα. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς συζητήσεως ὁ σκύλος τοῦ κοπαδιοῦ πλησίασε νὰ φάῃ τὸ φαγητὸ τοῦ βοσκοῦ, πὺν ἦταν μέσα σ' ἕνα πιᾶτο λίγο πιὸ πέρα. Ὁ βοσκὸς ἀντελήφθη τὴν πρόθεση τοῦ σκύλου καὶ μὲ μιὰ γρήγορη καὶ ἐπιδέξια κίνηση σκέπασε τὸ πιᾶτο καὶ ἀπέτρεψε τὴν ζημιὰ. Τότε στράφηκε πρὸς τὸν Γέροντα ὅλος καμάρι καὶ τοῦ εἶπε: «εἶδες καλόγερε πόσο ἔξυπνος εἶμαι καὶ πῶς κατάφερα νὰ σώσω τὸ φαγητό;». Ἀναφέροντας τὸ περιστατικὸ αὐτὸ ὁ

Γέροντας ἐπεσήμανε τὸν κίνδυνο τῆς ὑπερηφάνειας, πὺν διατρέχουμε ὅλοι, καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ ἔχουμε ἐγρήγορη, μετάνοια καὶ ταπείνωση γιὰ νὰ ἀποφεύγουμε τὸν ἐκ δεξιῶν πειρασμό.

Ἐρωτήσαμε τὸν Γέροντα σὲ κάποια ἐπίσκεψη μας γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη. Ἡ ἀπάντησή του ἦταν κατηγορηματικὴ, ὅτι πρέπει νὰ ἀσκοῦμε τὴν μεγάλη αὐτὴ χριστιανικὴ ἀρετὴ, πὺν τὴν συνιστᾷ ὁ Χριστὸς, μακαρίζοντας αὐτοὺς πὺν τὴν ἀσκοῦν στὴν ἐπὶ τοῦ Ὁρους ὁμιλία μὲ αὐτὰ τὰ λόγια: «μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται» (Ματθ. ε', 7). Ἰδιαιτέρως προέτρεπε νὰ βοηθοῦμε χῆρες, ὄρφανὰ καὶ γενικῶς ἀνθρώπους πὺν ἔχουν μεγάλη ἀνάγκη. «Αὐτοί», ἔλεγε, «δεχόμενοι τὴν βοήθεια εὐχονται ἀπὸ τὴν καρδιά τους γιὰ μᾶς καὶ τοὺς κεκοιμημένους μας, λέγοντας γι' αὐτούς: "Θεὸς σχωρέσ' τους, νὰ ἀγιάσουν τὰ κόκκαλά τους!" καὶ ὁ Θεὸς ἀκοῦει τὶς ἐκ θαθέων προσευχὲς τους». Στὴν ἐρώτηση ὅτι πολλὲς φορὲς μᾶς βασανίζει ὁ λογισμὸς ὅτι οἱ ζητοῦντες μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπατεῶνες ἢ νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν ἐλεημοσύνη μας γιὰ ἐπιβλαβεῖς σκοπούς, ἀπαντοῦσε, ὅτι σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις καλὸν εἶναι ἐμεῖς νὰ τηροῦμε μὲ διάκριση τὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ, δίνοντας ἔστω ἕνα μικρὸ ποσὸ καὶ Ἐκεῖνος φροντίζει τὰ χρήματα νὰ πηγαίνουν ἐκεῖ πὺν πρέπει. Μάλιστα ἀνέφερε διὰ μακρῶν τοὺς τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους γίνεται αὐτό!

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀθλία κατάσταση τοῦ κόσμου, πὺν «ὄλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται» (Α' Ἰω. ε', 19) καὶ οἱ δυσκολίες πὺν ἀντιμετωπίζει ὁ συνειδητὸς χριστιανός, ἐφ' ὅσον εἶναι «στενὴ ἢ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν» (Ματθ. ζ', 14). Οἱ «ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου», ὁ διάβολος, πὺν «ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίη» (Α' Πέτρ. ε', 8), ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ὁ ὑποδουλωμένος στὸν διάβολο, πὺν προβάλλει ἐλκυστικὰ τὰ θελήματα αὐτοῦ, πολεμοῦν μὲ λύσσα τὸν χριστιανό, ὁ ὁποῖος κυριολεκτικὰ «διαβαίνει» «ἐν μέσῳ παγίδων» (Σοφ. Σειράχ θ', 13). Στὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα χριστιανῶν οἰκογενειάρχων πρὸς τὸν Γέροντα, γιὰ τὸ τί ἔπρεπε νὰ κάνουν προκειμένου νὰ ἀντιμετωπίσουν τὶς δεινὲς περιστάσεις, ἐκεῖνος

1. Αὐτούσια τὰ λόγια τοῦ Γέροντος πάνω στὸ θέμα αὐτὸ παρατίθενται στὸ κεφ. «Τοῦτο ποιῶν ἄνθρωπος πρὸς σωθεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ» τοῦ βιβλίου Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Β', Πνευματικὴ ἀφύπνιση*, Ἱερὸν Ἰουχαστήριον «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης 1999, σελ. 169-172.

ἔδωσε σὲ δύο διαφορετικούς ἀνθρώπους ἀπαντήσεις, πού δείχνουν τὴν διέξοδο ἀπὸ τὸν ἀσφυκτικό κλοιὸ τῆς καθημερινῆς πραγματικότητος. Στὸν ἕνα εἶπε ὅτι θὰ γλυτώσουμε ἀπ' ὅλα αὐτὰ καὶ θὰ σωθοῦμε, ἐὰν «γαντζωθοῦμε στὴν Ἐκκλησία μας». Στὸν δεύτερο ἀπάντησε σὲ ἄλλη χρονικὴ στιγμή, σὰν ἐπεξήγηση στοῦ παραπάνω «*νὰ ἐκκλησιαιάξεσθε, νὰ ἐξομολογεῖσθε, νὰ κοιωνᾶτε καὶ τὸν μέσο ὄρο θὰ τὸν πιάσετε*».

Εἶναι γνωστὴ ἡ προτροπὴ τοῦ Μεγ. Βασιλείου «*πρόσεχε σεαυτῶ*» (PG 31, 217 B) καὶ ἡ ὁμόθυμος συμβουλὴ τῶν ἁγίων Πατέρων γιὰ διαρκὴ αὐτοέλεγχον τοῦ χριστιανοῦ. Αὐτὴ τὴν παράδοση ἀκολουθῶν ὁ Γέρον Παιῖσιος μᾶς συνεβούλευε νὰ ἐξετάζουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας γιὰ νὰ βλέπουμε «*πόσων καρπιῶν χριστιανοὶ εἴμαστε*».

Ἄφησα γιὰ τὸ τέλος δύο συμβουλές, πού μοῦ ἔδωσε ὁ Γέροντας, ὅταν τὸν ἐπισκέφθηκα γιὰ τὴν τελικὴ ἐπιβεβαίωση τοῦ Θεοῦ, ὡς πρὸς τὴν εἰσοδὸ μου στὴν ἱερωσύνη. Ἦταν ἡ 1η Νοεμβρίου 1986, κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμη τοῦ ὁσίου Δαβὶδ τοῦ Γέροντος. Μέσα στοῦ ὑγρὸ φθινοπωρινὸ ἀπόγευμα κατέβαινα μὲ λαχτάρα ἀπὸ τὴς Καρυές πρὸς τὸ κελλί τοῦ Γέροντος, τὴν Παναγούδα. Λίγο πὶν κάτω ἀπὸ τὴν μονὴ Κουτλουμουσίου, δύο σκυλιὰ ἔγιναν «*συνοδοιπόροι*» μου. Προπορεύονταν στοῦ μονοπάτι, τὸ ὁποῖο δὲν ἐγνώριζα καλά. Ὅταν μὲ ᾤδηγησαν μπροστὰ στὴν ἐξώπορτα τῆς αὐλῆς τοῦ κελλιοῦ καὶ βγήκε ὁ Γέροντας γιὰ νὰ μὲ ὑποδεχθῆ, τοὺς εἶπε μὲ νόημα «*ἄντε, πηγαίνετε τώρα*». Καὶ ἐκεῖνοι, σὰν καλοὶ «*ὑποτακτικοί*», ἔφυγαν ἀμέσως, ἀφοῦ εἶχαν ἐκπληρώσει τὴν ἀποστολὴ τους. Αὐτὴ τὴν φορὰ μὲ δέχθηκε ὁ Γέροντας μέσα στοῦ κελλί, ὅπου ἔκαιγε ἡ ξυλόσομπα. Μετὰ τὸ «*κλασικὸ*» κέρασμα, περάσαμε στοῦ ἐκκλησάκι τοῦ κελλιοῦ. Τοῦ ἀνέφερα τὸν σκοπὸ τῆς ἐπισκέψεώς μου καὶ μετὰ τὴν ἀνεπιφύλακτη καὶ συγχρόνως συγκλονιστικὴ γιὰ μένα ἀπάντησή του «*καὶ βέβαια εἶναι θέλημα Θεοῦ*», συζητήσαμε γιὰ διάφορα θέματα. Ἐκεῖ, μετὰ τῶν ἄλλων, μοῦ ἔδωσε τὴς παρακάτω συμβουλές, τὴς ὁποῖες ἀναφέρω ἐλπίζοντας, ὅτι θὰ βοηθήσουν τοὺς ἀδελφούς μου, ὅπως ἐβοήθησαν κι ἐμένα. Ἡ πρώτη συμβουλὴ του ἦταν «*μὴ δάξης τὰ προγράμματά σου μπροστὰ ἀπὸ τὰ προγράμματα τοῦ Θεοῦ*». Ὁ λόγος του αὐτὸς ὑπῆρ-

ξε λυτρωτικός γιὰ μένα. Μὲ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸ ἄγχος καὶ τὴν ἀγωνία. Μοῦ ἐδίδαξε νὰ προτάσσω πάντοτε τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ στὴ ζωὴ μου ἀπὸ τὸ δικό μου θέλημα, νὰ ζητῶ ἀπὸ τὸν Χριστὸ νὰ προπορεύεται καθημερινῶς στὴν ζωὴ μου καὶ νὰ μὲ κατευθύνῃ στοῦ κάθε τί. Καὶ εἶδα μέσα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ πείρα τόσων χρόνων, ὅτι ὁ Χριστὸς ξέρεῖ καὶ μπορεῖ νὰ κάνει τὸ «*κουμάντο*» κατὰ τὸν ἄριστο τρόπο, ὅταν ἐλεύθερα, ἀβίαστα καὶ ἀνεπιφύλακτα τὸν ἀγαποῦμε, τὸν ἐμπιστευόμαστε καὶ τοῦ τὸ ζητοῦμε. Κι ὅλοι καταλαβαίνουμε τὴν σημασία, πού ἔχει αὐτό, ἰδιαίτερος γιὰ τὴν διακονία τοῦ ποιμένος λογικῶν προβάτων καὶ γιὰ τοὺς πιστοὺς, πού τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Χριστὸς. Ἡ δευτέρη συμβουλὴ του ἦταν «*Γιὰ ὅ,τι εἶσαι, ὅ,τι ἔχεις καὶ ὅ,τι ἐπιτυχάνεις νὰ εὐχαριστεῖς τὸν Θεό· εὐχαριστώντας τὸν Θεό, θὰ συνειδητοποιῆς ὅτι δὲν εἶναι ἰδικά σου κατορθώματα, ἀλλὰ εἶναι δῶρα του καὶ θὰ ταπεινώνεσαι*». Ἀντιλαμβάνεται κανεὶς χωρὶς πολλὰ σχόλια τὴν σημασία τῆς ὑποθήκης αὐτῆς τοῦ Γέροντος, πού μὲ ἕνα ἀπλό, ἀλλὰ «*τετράγωνο*» τρόπο, ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν αὐτογνωσία καὶ τὴν ἰσορροπία, μακριὰ ἀπὸ τὰ νοσηρὰ συμπλέγματα μειονεξίας καὶ ὑπεροψίας, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν θανάσιμο ἐχθρὸ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὑπερηφάνεια. Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Γέροντος μοῦ θυμίζουν πάντα αὐτὸ πού γράφει ὁ ἀπ. Παῦλος «*Τί ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;*» (Α΄ Κόρ. δ΄, 7).

Γνωρίζω ὅτι ἔχουν γραφῆ χιλιάδες σελίδες γιὰ τὸν Γέροντα Παιῖσιο. Καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ γραφοῦν καὶ ἄλλες, πολλές. Μὲ τὴν ἐργασία μου αὐτὴ δὲν ἐφιλοδόχησα νὰ προσθέσω κι ἐγὼ μερικὲς σελίδες στὴς τόσες ἄλλες. Ἡ κατάθεση τῆς προσωπικῆς μου μαρτυρίας, ἕξι χρόνια μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος, εἶναι χρέος τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς αὐτόν, ὃ ὁποῖος κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ μὲ ἐβοήθησε σὲ κρίσιμες ἐπιλογές τῆς ζωῆς μου καὶ συνεχίζει νὰ μὲ βοηθᾷ στὴν ποιμαντικὴ μου διακονία μὲ τὴς προσευχῆς καὶ τὴς ὑποθήκης πού μοῦ ἄφησε. Ἐπίσης, ἡ χάραξη τῶν γραμμῶν αὐτῶν εἶναι χρέος ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, γιὰ νὰ γνωρίσουν τὸν αὐθεντικὸ αὐτὸ ἄνθρωπο καὶ τὸ ἅγιο θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως διατυπώθηκε ἀπὸ τὰ χεῖλη του, μὲ τὴν εὐχὴ νὰ γίνῃ καὶ δικό τους θέλημα πρὸς σωτηρίαν.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Του Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Τριανταφύλλου

ΚΥΡΙΑΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΨΩΣΙΝ

(Μάρκ. η', 34 - θ', 1)

(17 Σεπτεμβρίου 2000)

Ἡ Ἐκκλησία μετὰ τὴν ὑψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, παρουσιάζει πάλι τὸ θυσιαστικὸ ἔρωτα τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου καὶ μᾶς καλεῖ νὰ γευθῶμε τὴν προσφορά καὶ νὰ ἀνταποκριθῶμε σ' αὐτὴν τὴν ἀνυπολόγητη ἀγάπη.

Στὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα, ὁ Κύριος ἀπευθύνεται σ' ὅποιον θέλει νὰ Τὸν ἀκολουθήσει ἐλεύθερα καὶ τὸν προτρέπει νὰ συνάψῃ μαζί Του προσωπικὴ σχέση. Τὸν καλεῖ νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν αὐτοζωή, γιὰ νὰ κατορθώσει τὴν ὄντως ζωή.

Ὁ ἄνθρωπος ζεῖ καὶ κινεῖται σὲ μιὰ γενεά, ποὺ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ἔχει τὴν ἀπιστία, τὴν πλάνη καὶ τὴν εἰδωλολατρία.

Ὁ Χριστὸς ὀνομάζει αὐτὴ τὴ γενεά μοιχαλίδα καὶ ἁμαρτωλὸ (Μάρκ. η', 38), ἐπειδὴ ἐγκατέλειψε τὸν ἀληθινὸ Νυμφίο καὶ περιφρόνησε τὸ Εὐαγγέλιό Του.

Φαίνεται δὲ ὅτι εἶναι ὑπαρκτὸς ὁ κίνδυνος νὰ ἐπαισχυνθεῖ κάποιος τὸν Κύριο καὶ τοὺς λόγους Του, προκειμένου νὰ ἐπιβιάσει καὶ νὰ μὴν ὑποστῆ τίς συνέπειες, ποὺ ὑφίστανται ὅσοι ἔχουν τὴν τόλμη νὰ διαφέρουν ἀπὸ τὴ μάζα καὶ νὰ ἀνήκουν στὸ «ἐκλεκτὸν γένος» τοῦ Θεοῦ (Α' Πέτρο. β', 9).

Ὅποιος ὑποκύψει στὸν πειρασμὸ καὶ ἀγαπήσει τὸν «νῦν αἰῶνα» (Β' Τιμ. δ', 10) –τὸν ἀπατεῶνα– θὰ προδώσει τὴν ἀγάπὴ τοῦ Θεοῦ καὶ θ' ἀποκηρυχθεῖ ἀπὸ τὸ δίκαιο Κριτὴ ὡς ἄπιστος καὶ πνευματικὰ μοιχός, ἐπειδὴ «δῶρα πόρνῆς ἠγάπησε» (Ὡσ. θ', 1).

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ ὄροι, τοὺς ὁποίους θέτει ὁ Χριστός: «ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν», «ἀράτω τὸν Σταυρὸν» καὶ «ἀκολουθεῖτω μοι» (Μάρκ. η', 34), προϋποθέτουν ἀγάπὴ μεγάλη. «Κραταῖα ὡς θάνατος ἀγάπη» (Ἄσμα Ἀσμάτων η', 6).

Γιὰ τὴν ἔλλειψη τέτοιας ἀγάπης παραπονεῖται συχνὰ ὁ Θεός: «Ἡ ἀγάπη σου εἶναι ὡς νεφίδριον πρῶϊνόν, ὡς δρόσος, ἢ ὅποια ταχέως παρέρχεται» (Ὡσ. ε', 15).

Ὅμως, Ἐκεῖνος θέλει καὶ μπορεῖ, ἂν τὸ ζητήσουμε, νὰ ἀναπλάσει τὸν ἐσωτερικὸ μας κόσμον (Ὡσ. στ', 4) καὶ νὰ μᾶς χαρίσει νέα καρδιά, με σταθερὰ ἀγαπητικὰ αἰσθήματα...

ΚΥΡΙΑΚΗ Α΄ ΛΟΥΚΑ (Λουκ. ε', 1-11),

(24 Σεπτεμβρίου 2000)

Ἡ πρόθυμη ἀνταπόκριση τοῦ Πέτρου στὴν προτροπὴ τοῦ Κυρίου, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ μιὰ κοπιαστικὴ, ὀλονύχτια, ἐντελῶς ἄκαρπη προσπάθεια, προξενεῖ ἐντύπωση καὶ ἀπορία καὶ θέτει ἐνώπιόν μας τὸ σπουδαῖο ζήτημα τῆς ὑπακοῆς.

«Ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ρήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον» (Λουκ. ε', 5).

Ἡ ὑπακοὴ καὶ ἡ ὑποταγὴ τοῦ ἀνθρώπου στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκτέλεση μᾶς ἐντολῆς, τῆς ὁποίας πιθανὸν δὲν βλέπουμε τὸ νόημα καὶ τὴν ἀξία, ἀλλὰ καταλαβαίνουμε ὅτι εἶναι θεῖα προσταγὴ. Ἡ πίστη –ὡς ἐμπιστοσύνη καὶ ὡς ἀφοσίωση– σ' Ἐκεῖνον ποὺ ἐντέλλεται εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς ὑπακοῆς.

Συγκλονιστικὸ παράδειγμα ὑπακοῆς στὴν Παλαιὰ Διαθήκη παρουσιάζεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ὁ Ἀβραάμ, ἢ ὑπαρξὴ τοῦ ὁποίου βασίζεται στὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, καίτοι αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ ἐπιβάλλει συνεχῶς νὰ προχωρεῖ στὰ τυφλὰ καὶ τὸν βάζει σὲ δοκιμασία σκληρῆ (Γέν. κβ', 1). Ὡστόσο ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ποὺ ἐπιδέλει τὴν ὑπακοή του τὸν ἀναδεικνύει ἀνεκτίμητο μάρτυρα: «οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ» (Γέν. κβ', 16).

Ὁ Ἀδὰμ δὲν ὑπακούει, γιὰ τὴν ἁμαρτία τοῦ Θεοῦ καὶ προσέχει τὴ φωνὴ τῆς Εὔας καὶ τοῦ πειράζοντος. Ἡ ἀνυπακοὴ του σκορπᾷ τὸ θάνατο.

Ὁ Χριστὸς, ὡς νέος Ἀδὰμ, ὑπακούει ἀδιάκοπα ἀπὸ τὴν εἰσοδὸ Του στὸν κόσμον (Ἐβρ. ι', 5) μέχρι τὸ Σταυρικὸ Του θάνατο (Φιλ. Β', 8).

Κατέβηκε ὄχι γιὰ νὰ κάμει τὸ δικό Του θέλημα, ἀλλὰ τοῦ Πέμψαντος (αὐτὸν) (Ἰωάν. στ', 38). «Τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε» (Ἰωάν. η', 29). Καίτοι μονογενὴς Υἱός, «ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν» (Ἐβρ. ε', 8) καὶ χάρισε στὸ ἀνθρώπινο γένος ζωὴ καὶ ἀθανασία.

Ἡ ὑπακοὴ εἶναι τελικὰ ἐκδήλωση ἀγάπης (Ἐξ. κ', 6 - Ἰωάν. ιδ', 21). «...διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς», λέγει ὁ ψαλμωδὸς (Ψαλμ. ιστ', 4), ἐνῶ ὁ Ἀπ. Παῦλος περιγράφοντας αὐτὴν τὴν ὑπακοὴ τῆς ἀγάπης γράφει: «ἐνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν...» (Ρωμ. η' 36).

Μακάρι αὐτὰ τὰ μέτρα τῆς ὑπακοῆς νὰ νύξουν τὴν καρδιά μας..., γιὰ τὴν ἂν φαντάζον στὰ μάτια μας ὡς μὴ ἐφικτά, τότε ἴσως εἴμαστε ἀνυποψίαστοι τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἢ ὅποια θεμελιώνεται καὶ προοδεύει ἐν ὑπακοῇ!..

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ, Ιστορικο-Τελετουργική θεώρηση, 'Αθήναι 1999, σελ. 108.

(Ιωάννου Φουντούλη, Όμοτίμου Καθηγητού τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης)

Τιμή: 1.000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
6 ECU
4 \$

ΤΑΦΗ ἢ ΚΑΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ (Πρακτικά Ἡμερίδας), 'Αθήναι 2000, σελ. 108.

Προλογίζει ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος.

Τιμή: 1.000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
6 ECU
4 \$

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ, Συλλογικὸς τόμος, 'Αθήναι 2000, σελ. 515.

1. Τόμοι Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

(Διατίθενται τόμοι ἀπὸ τὸ ἔτος 1949)

Τιμὴ ἐκάστου τόμου: 5.000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
30 ECU
20 \$

2. Τόμοι Περιοδικοῦ ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

(Διατίθενται τόμοι ἀπὸ τὸ ἔτος 1954)

Τιμὴ ἐκάστου τόμου: 5.000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
30 ECU
20 \$

3. Τόμοι Ἐπιστημονικοῦ Περιοδικοῦ ΘΕΟΛΟΓΙΑ

(Διατίθενται τόμοι ἀπὸ τὸ ἔτος 1964)

Τιμὴ ἐκάστου τόμου: 5.000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
30 ECU
20 \$

4. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Τόμοι 3 (ἀπὸ τὸ ἔτος 1923-1988), σελ. 1900

Τιμὴ ἐκάστης σειρᾶς: 5.000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
30 ECU
20 \$

5. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ Περιοδικοῦ ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Τόμος 1 (ἀπὸ τὸ ἔτος 1952-1991), σελ. 1050

Τιμή: 5.000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
30 ECU
20 \$

6. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ Ἐπιστημονικοῦ Περιοδικοῦ ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Τόμος 1ος (ἔτη 1923-1989), σελ. 500.

Τιμή: 5.000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
30 ECU
20 \$

7. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τόμοι 8, σελ. 3800

Τιμὴ σειρᾶς: 10.000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
60 ECU
40 \$

8. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (Κωνσταντίνου Μπόνη)

Τόμος 1ος, ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΝ, 'Αθήναι 1974, σελ. 394.

Τόμος 2ος, ΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ, ἐν 'Αθήναις 1977, σελ. 453.

Τιμὴ σειρᾶς: 3.000 δρχ.
15 ECU
10 \$

9. ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (1999), σελ. 465.

Τιμὴ τόμου: 3.000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
15 ECU
10 \$

10. ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ (Κωνσταντίνου Μπόνη), σελ. 175.

Τιμή: 1000 δρχ. + έξοδα ἀποστολῆς
6 ECU
4 \$

ΓΙΝΕΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗΣ:

Τῆς Ἐφημερίδας **Η ΑΛΗΘΕΙΑ**

Ἐτήσια συνδρομὴ ἐσωτερικοῦ - ἰδιωτῶν: 6.000 δρχ.

Ἐτήσια συνδρομὴ Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ.: 8.000 δρχ.

Ἐτήσια συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ (γιὰ ὅλες τὶς χώρες, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κύπρο): 60 \$

Ἐτήσια συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ (Κύπρος): 30 \$

ΕΠΩΦΕΛΗΘΗΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

Ἐὰν παραγγεῖλετε συνολικὰ τὴ σειρὰ τῶν ΕΥΡΕΤΗΡΙΩΝ τῶν Περιοδικῶν ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ, ΘΕΟΛΟΓΙΑ καὶ τὴν ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, ἔχετε ἐκπτώση 30% ἐπὶ τῆς συνολικῆς τιμῆς.

ΤΡΟΠΟΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ ἢ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ:

- Ταχυδρομώντας τὸ Δελτίο Παραγγελίας στὴ διεύθυνση Γιὰ τὸν Κλάδο Ἐκδόσεων ΕΜΥΕΕ, Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 'Αθήναι

- Τηλεφωνώντας καθημερινὰ (08.00-14.00) στὸ (+30-1) 72.18.308 ἢ στὸ 72.51.149

Στέλνοντάς μας: e-mail: iera-synodos@ecclesia.gr

Fax: (+30-1) 72.18.336

Συνοδική Ἐπιτροπή Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου

Β' Πανελλήνιο Λειτουργικὸ Συμπόσιο στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων

Γενικὸ Θέμα

«ΛΑΤΡΕΥΣΩΜΕΝ ΕΥΑΡΕΣΤΩΣ Τῷ ΘΕῶ»
Τὸ αἶτημα τῆς λειτουργικῆς ἀνανέωσης στὴν
Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία σήμερα.

Συνεδριακὸν Κέντρον Ἱερᾶς Μητροπόλεως
Δημητριάδος καὶ Ἄλμυροῦ
ΒΟΛΟΣ, 22-25 Ὀκτωβρίου 2000

ΕΙΣΗΓΗΤΑΙ-ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1. κ. Εὐάγγελος Θεοδώρου, Καθηγητῆς
Παράδοση καὶ ἀνανέωση στὴ λειτουργικὴ
ζωὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.
2. π. Θεόδωρος Κουμαριανός, Λέκτωρ
Βασικοὶ σταθμοὶ στὴ διαμόρφωση τῆς λειτουργικῆς Τάξης (Τυπικοῦ) τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.
3. κ. Ἰωάννης Φουντούλης, Καθηγητῆς
Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν λειτουργικῶν βιβλίων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.
4. κ. Πέτρος Βασιλειάδης, Καθηγητῆς
Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν βιβλικῶν ἀναγνωσμάτων κατὰ τὴν τέλεση τῆς θείας Λατρείας.
5. κ. Γεώργιος Φίλιας, Καθηγητῆς
Γενικὴ θεώρηση τοῦ ζητήματος τῆς λειτουργικῆς γλώσσας ὡς μέσου συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ στὴ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας.
6. κ. Γρηγόριος Στάθης, Καθηγητῆς
Ἡ μουσικὴ ἔκφραση τῶν λειτουργικῶν ὕμνων

καὶ ἡ δυνατότητα μετάφρασής τους στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα.

7. π. Δημήτριος Τζέρος, δρ. Θ.
Τὸ αἶτημα τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ στὴ θεία Λατρεία σήμερα.
8. κ. Ἀριστείδης Πανότης, Καθηγητῆς
Οἱ λειτουργικὲς τέχνες σήμερα. Διαπιστώσεις καὶ προτάσεις.
9. π. Ἠλίας Μαστρογιαννόπουλος
Ἡ συμβολὴ τῶν χριστιανικῶν κινήσεων στὴν ἀναζωπύρωση τῆς λειτουργικῆς ζωῆς κατὰ τὰ νεώτερα χρόνια.
10. π. Νικόλαος Ἰωαννίδης, Καθηγητῆς
Προσπάθειες λειτουργικῆς ἀνανέωσης στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας καὶ τὶς ἄλλες σλαβόφωνες Ἐκκλησίες.
11. π. Κωνσταντῖνος Καραϊσαρίδης, Καθηγητῆς
Προσπάθειες λειτουργικῆς ἀνανέωσης στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας.
12. κ. Παναγιώτης Σκαλτοῦνης, Καθηγητῆς
Ἡ λειτουργικὴ κίνησις τῆς Χριστιανικῆς Δύσεως καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἀνατολή.
13. π. Σαράντος Σαράντης, Καθηγητῆς
Ἐκκοσμίκευση καὶ θεία Λατρεία.
14. π. Ἐλευθέριος Χαδάτζας, Καθηγητῆς
Ποιμαντικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς λειτουργικῆς ζωῆς στὴ σύγχρονη ὀρθόδοξη ἑλλαδικὴ ἐνορία.

Για μιὰ καλύτερη ἐπικοινωνία

Σεβαστοὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί,

Μέσα στὰ πλαίσια τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν ποιαντικὴ κατάρτιση καὶ σπουδὴ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου, πού καθημερινὰ ἀγωνίζεται νὰ σηκώσει τὸ βάρος τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς του, τὴν ἐπικοινωνία καὶ τὴν ἐνημέρωση τῶν Κληρικῶν μας, τὴν καλλιέργεια τοῦ θεολογικοῦ λόγου καὶ τὴν ὀργάνωση τοῦ ἐκδοτικοῦ ἔργου τοῦ Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ καὶ πάλι ὑποβάλλομε θερμὴ παράκληση πρὸς ὅλους τοὺς ἀναγνώστες πού συγγράφουν νὰ ἀποστέλουν στὴν διεύθυνση τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων:

α) Ἐνα ἀντίτυπο τοῦ βιβλίου τους γιὰ τὴν βιβλιοθήκη τοῦ Κλάδου καὶ τὴν παρουσίασή του στὴν στήλη τῆς βιβλιοκρισίας τοῦ Περιοδικοῦ ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ.

β) Νέα γιὰ ἐκκλησιαστικὲς-ἐνοριακὲς δραστηριότητες μὲ σχετικὸ φωτογραφικὸ ὕλικό.

Ἔτσι ἀπὸ τοὺς Κληρικούς μας ἀγιογραφοῦν ἢ ἀσχολοῦνται μὲ ἄλλη πολιτιστικὴ δραστηριότητα παρακαλοῦμε

νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸ Περιοδικὸ ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ, γιὰ νὰ παρουσιάσουμε τὸ ἔργο τους.

Ἦδη τὰ Περιοδικὰ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καὶ ΘΕΟΛΟΓΙΑ μπῆκαν στὸ Internet, ὅπως καὶ οἱ ἐκδόσεις μας στὸ ἠλεκτρονικὸ βιβλιοπωλεῖο.

Ἄσσοι Κληρικοὶ δὲν λαμβάνουν ἢ ἐνδιαφέρονται νὰ λαμβάνουν τὰ Περιοδικὰ στὴ διεύθυνση κατοικίας τους μποροῦν νὰ τὸ δηλώσουν στὸ τηλ. 72.18.308.

Ἐκ τῶν προτέρων σᾶς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν ἀνταπόκριση καὶ συνεργασία σας καὶ εὐχόμεθα ἢ Χάρη τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ στὸ νέο ἐκκλησιαστικὸ ἔτος, νὰ σᾶς ἐνισχύη στὴν μαρτυρία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προσευχῆς σας γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ σίμπασα τὴν γῆ, στὴν μαρτυρία τοῦ κατὰ συνείδησαν μαρτυρίου, σπὸν βίω καὶ στὴν διακονία σας.

Μετὰ τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης καὶ τιμῆς
π. Ἀγαθάγγελος Χαρομαντιδῆς
Διευθυντῆς τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων

CD-ROM: Ἡ Ἁγία Γραφή, Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη.
Προλογίζει ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος.
Παραγωγή Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2000.

Τὸ CD-ROM προλογίζει ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος, ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων τονίζει καὶ τὰ ἑξῆς: «Προβαίνουμε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν κυκλοφορία τοῦ ἱεροῦ κειμένου τῆς Ἁγίας Γραφῆς σὲ μορφή ψηφιακοῦ συμπαγοῦς δίσκου (CD-ROM), εὐελπιστώντας μὲ τὴν ἀξιοποίηση τῆς ἠλεκτρονικῆς τεχνολογίας νὰ συμβάλουμε στὴν παροχὴ καὶ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν, οἱ ὁποῖες, κατὰ τὸ ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, “παντοδαπῶν ἐστὶ φαρμάκων θησαυρός”. Τὸ θεόπνευστο κείμενο τῆς Ἁγίας Γραφῆς στὴν ἐλληνικὴ μας γλῶσσα, προσφερόμενο ὄχι μόνον μὲ τὴ γνωστὴ ἐντυπὴ μορφή “ἐπὶ χάρτου”, ἀλλὰ καὶ σὲ μικρὸ ψηφιακὸ δίσκο, συνεχίζει νὰ παραμένει ἡ σημαντικὴ καὶ ἀδιάσειστη μαρτυρία γιὰ τὴν ἐμπειρία καὶ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία ὡς “σῶμα Χριστοῦ” προηγεῖται μυστικῶς καὶ εἶναι πληρέστερη τῆς Γραφῆς».

Μετὰ τὸν Πρόλογο ἀκολουθεῖ Γενικὴ Εἰσαγωγή στὴν Ἁγία Γραφή γραμμὴν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Παπαθανασίου. Ἐδῶ ἀναφέρονται οἱ βασικὲς ἐννοιες καὶ οἱ πρωταρχικοὶ ὅροι πού σχετίζονται μὲ τὴ Βίβλο, ὅπως εἶναι ἡ διαθήκη τοῦ Θεοῦ, ἡ Παλαιὰ καὶ ἀργότερα ἡ Καινὴ, ἡ μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα, ἡ Πατριαρχικὴ Ἐκδοση κλπ.

Εἰσερχόμαστε, κατόπιν, στὸ κύριο μέρος τοῦ CD-ROM πού εἶναι τὸ κείμενο τῶν 49 βιβλίων τῆς Π.Δ. (ἱστορικῶν, διδασκτικῶν ἢ ποιητικῶν καὶ προφητικῶν) καὶ τῶν 27 βιβλίων τῆς Κ.Δ. (ἱστορικῶν, ἐπιστολῶν ἀποστ. Παύλου, Καθολικῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς Ἀποκάλυψης τοῦ Ἰωάννου), προσερχόμενο ἀπὸ τίς ἀντίστοιχες ἐντυπες ἐκδόσεις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Στὴν ἀρχὴ τόσο τῆς Π.Δ. ὅσο καὶ τῆς Κ.Δ. περιέχεται ἀντίστοιχα Πρόλογος τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Χριστουπόλεως κ. Πέτρου.

Σημειώνουμε ὅτι: α. Τὸ κείμενο εἶναι στὸ πολυτονικὸ σύστημα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας· β. Παρέχεται ἡ δυνατότητα ἐπιλογῆς κειμένου καὶ μεταφορᾶς του σὲ περιβάλλον κειμενογράφου (Word)· γ. Διαθέτει μηχανὴ ἀναζήτησης (Concordantiae) λέξεων τοῦ κειμένου· Εὐκόλη καὶ ἄμεση μετάβαση σὲ προηγούμενο / ἐπόμενο βιβλίον καὶ δυνατότητα ἐπιλογῆς μεγέθους καὶ χρώματος γραμματοσειρᾶς.

Κ.Π.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

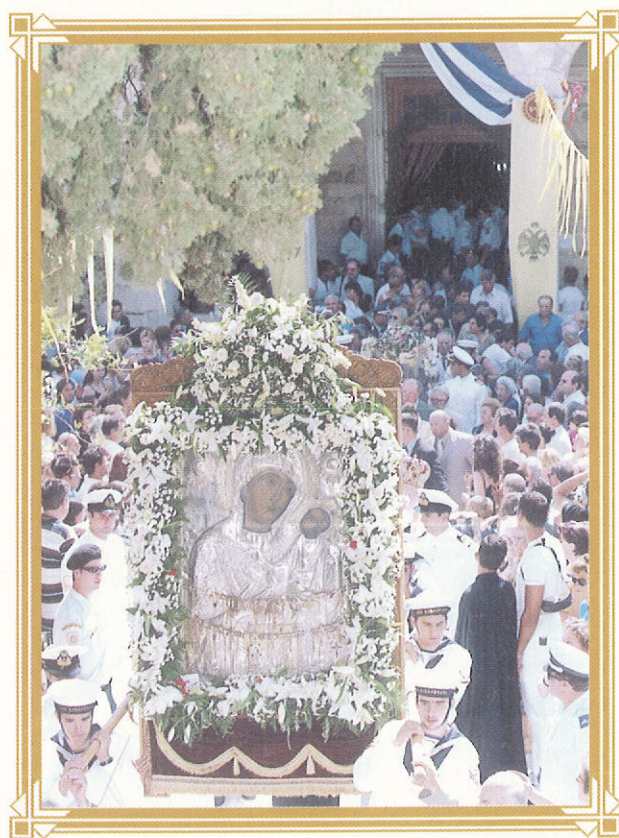
Φωτογραφίες: Χρ. Μπόνη

Άπο την ύποδοχή τοϋ Μακαριωτάτοϋ στη Νάξο (10.7.2000)

Άπο την έναρξη τοϋ συνεδριοϋ γιά τον Άγιο Νικόδημο τον Άγορειτή (13.7.2000)

Άπο την Λιτανεία τής εικόνας τής Παναγίας τής Εξαγονταπυλιανής στην Πάρο (15.8.2000)

Με τις ομάδες καλαθοσφαίρισης τών Κατηχητικών Σχολείων τής Πάρου (15.8.2000)

Άπο τὰ έγκαίνια τοϋ Σπλιοϋ τής Άγάτς τής ένορίας Άγιοϋ Ιωάννου Χαλκίδος (28.8.2000)

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΛΩΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
1, ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ. - FAX: 7218308, ΤΗΛ. ΔΙΕΚΠ.: 7251149

PORT
PAVE
HELLAS

